

Sisekaitseakadeemia
Karistus- ja menetlusõiguse õppetool

Jaanus Kivioja
Rühm PK030

TÕLKE TAGAMINE SÜÜTEOMENETLUSES

Lõputöö

Juhendaja:

Raivo Öpik

Sisekaitseakadeemia Politseikolledži
kriminaalmenetluse instituudi direktor

Tallinn 2007

SISUKORD

SISUKORD.....	2
Annotatsioon.....	3
Sissejuhatus.....	4
1. Ülevaade tõlget reguleerivatest õigustloovatest aktidest	5
1.1 Kriminaalmenetluse seadustik (KrMS)	5
1.2 Väärteomenetluse seadustik (VtMS)	8
1.3 Karistusseadustik (KaRS).....	9
2. Riigikohtu lahendite analüüs kus on käsitletud tõlkega seonduvaid menetlusnormide rikkumisi.	12
2.1 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-9-97.....	12
2.2 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-74-97.....	13
2.3 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-62-99.....	16
2.4 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-25-02.....	19
2.5 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-107-03.....	21
2.6 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-65-04.....	23
2.7 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-157-05.....	26
3. Läti Vabariigi tõlke regulatsioon ja praktiline korraldus	29
4. Hetkeseis Eesti tõlkide turul.	31
6. VIIPEKEEL	35
5. Probleemid tõlke tagamisel praktikas nii kriminaalasjade kui väärteoasjade menetlemisel.	37
7. Kagu Piirivalvepiirkonna väärteoasjade analüüs.....	38
8. Praktilised näited ja taktikalised soovitusel tõlgi kasutamisel	39
8.1 Näide nr. 1	39
8.2 Näide nr 2	40
8.3 Taktikaliste soovitusena, mis ei tulene otseselt ülaltoodud näidetest tooksin välja veel järgmised soovitusel:	41
Kokkuvõte.....	43
PE3IOME	44
Kasutatud allikad	45

Annotatsioon

Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja 41 lehel.

Lõputöö eesmärk on anda ülevaade tõlget reguleerivatest õigusloovatest aktidest ning praktikas esinevatest probleemidest.

Uurimisobjektiks on tõlke probleemistik arvestades ajaolu, et paljudel juhtudel on võimalik menetlustoimingutele allutatud isiku õigusi tagada vaid tõlgi kaasamisel.

Käesolevasse lõputöösse on koondatud ülevaade süüteomenetlusi käsitlevate seaduste, tõlget reguleerivatest sätetest. Samuti koostatud ülevaade Eestis tegutsevatest tõlkebüroodest ja tõlkijatest.

Töö raames analüüsib autor erinevaid Riigikohtu lahendeid, mis käsitlevad võimalikke menetlusnormide rikkumisi tõlke aspektist.

Ülaltoodust tulenevalt on autor püstitanud järgmise hüpoteesi:

Käesoleval ajal esineb tõlke tagamise probleeme nii kriminaalrajade, kui ka väärteoasjade menetlemisel. Tõlgi määratlus süüteomenetluses on suhteliselt ebamäärane, mis võib põhjustada süüteasju menetlevate ametnike poolseid menetlusnormide rikkumisi.

Hüpoteesi tõestamiseks teostab autor Kagu Piirivalvepiirkonna väärteoasjade analüüsi, millega selgitatakse välja ametnike pädevus tõlke valdkonnas ning samuti ka nende poolt praktikas kasutatavad lahendused tõlgi leidmisel ja kasutamisel.

Töö käigus toob autor, tuginedes Riigikohtu lahenditele ja oma praktilises töös esinenud situatsioonidele, välja taktikalisi soovitusi tõlgi kasutamisel, mis hõlbustab menetlustoimingute läbi viimist ja toetab nende tulemuslikkust.

Tõlke regulatsiooni võrdluse mõttes on töö raames koostatud põgus ülevaade Läti Vabariigi Kriminaalprotsessi Seadusest.

Töö uudsus seisneb selles, et varasemalt ei ole lõputöösdes tõlke tagamise probleeme käsitletud. Autor leiab, et lõputööd on võimalik praktikas kasutada õppematerjalina kuna töö hõlmab põhjalikku ülevaadet tõlkega seonduvate probleemide kohta.

Sissejuhatus

Lõputöö eesmärk on anda ülevaade tõlget reguleerivatest õigusloovatest aktidest süüteomenetlustes ning praktikas esinevatest probleemidest.

Uurimisobjektiks on tõlke probleemistik arvestades ajaolu, et paljudel juhtudel on võimalik menetlustoimingutele allutatud isiku õigusi tagada vaid tõlgi kaasamisel.

Arvestades käesoleva ajastule iseloomulikku inimeste pidevalt aktiveeruvat riikidevahelist liikumist on alust arvata, et tõlgi ja tõlke tähtsus kasvab süüteomenetlustes veelgi.

Antud lõputöösse on koondatud ülevaade süüteomenetlusi käsitlevate seaduste tõlget reguleerivatest sätetest ning vastav võrdlus Läti Vabariigi regulatsioonist. Samuti on koostatud ülevaade Eestis tegutsevatest tõlkebüroodest ja tõlkijatest ning viipekeele tõlkidest.

Töö raames analüüsib autor erinevaid Riigikohtu lahendeid, mis käsitlevad võimalikke menetlusnormide rikkumisi tõlke aspektist.

Ülaltoodust tulenevalt on autor püstitanud järgmise hüpoteesi:

Tõlke tagamise probleeme esineb nii kriminaalajade, kui ka väärteoajade menetlemisel. Tõlgi määratlus süüteomenetluses on suhteliselt ebamäärane, mis võib põhjustada süüteoasju menetlevate ametnike poolseid menetlusnormide rikkumisi.

Hüpoteesi tõestamiseks teostab autor Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsuste ning Kagu Piirivalvepiirkonna väärteoajade analüüsi, millega selgitatakse välja ametnike pädevus tõlke valdkonnas ning samuti ka nende poolt praktikas kasutatavad lahendused tõlgi leidmisel ja kasutamisel.

Töö käigus toob autor, tuginedes Riigikohtu lahenditele ja oma praktilises töös esinenud situatsioonidele, välja taktikalisi soovitusi tõlgi kasutamisel, mis hõlbustab menetlustoimingute läbi viimist ja toetab nende tulemuslikkust.

Tuginemine Kagu Piirivalvepiirkonnale on tingitud sellest, et piirivalve puutub oma süütegude menetlemisel sagedamini kokku tõlki vajavate isikutega. Samas on Kagu PVP autori teenistuskohaks, mis hõlbustab andmete ligipääsu.

Sisekaitseakadeemia lõputöös ei ole varasemalt tõlke tagamise probleeme uuritud.

1. Ülevaade tõlget reguleerivatest õigustloovatest aktidest

Selles peatükis toob autor välja seadusesätete selle osa mis käsitleb tõlget.

1.1 Kriminaalmenetluse seadustik (KrMS)

§ 10. Kriminaalmenetluse keel

- (1) Kriminaalmenetluse keel on eesti keel. Kriminaalmenetlus võib menetleja, menetlusosaliste ja kohtumenetluse poolte nõusolekul toimuda ka muus keeles, kuid nad seda valdavad.
- (2) Menetlusosalisele ja kohtumenetluse poolele, kes ei valda eesti keelt, tagatakse tõlgi abi.
- (3) Kõik dokumendid, mille lisamist kriminaaltoimikusse taotletakse, peavad olema eestikeelsed või tõlgitud eesti keelde.
- (4) Kohtumenetluse poole taotlusel võib kohtuistungis protokollile kanda ka teksti, mis ei ole eestikeelne. Sellisel juhul lisatakse protokollile teksti tõlge eesti keelde.
- (5) Kui süüdistatav ei valda eesti keelt, edastatakse talle süüdistusakti tekst tõlgituna emakeelde või keelde, mida ta valdab¹.

Seadusesättes on arvestatud Eesti rahvastiku keelelist koostist ja võimaldab näiteks Ida Virumaal, kus elanikkond on suures osas venekeelne viia läbi kriminaalmenetlust vene keeles.

§ 144. Menetlusdokumendi keel

Menetlusdokument koostatakse eesti keeles. Juhul kui menetlusdokument on koostatud mõnes muus keeles, lisatakse selle eestikeelne tõlge².

§ 161. Tõlk

- (1) Kui on vaja tõlkida võõrkeelset teksti või kui menetlusosaline ei valda eesti keelt, kaasatakse kriminaalmenetluse tõlk.
- (2) Tõlk on erialakeelt oskav või tumma või kurti vahendav isik. Tõlgi ülesannet ei või täita kriminaalmenetluse muu subjekt.

¹ RT I 2007, 1,2

(3) Vannutamata tõlki hoiatatakse, et teadvalt valesti tõlkimise eest võib teda karistada kriminaalkorras.

(4) Tõlgi kohustuslikku osalemist nõudev menetlustoiming on tema puudumise tõttu õigustühine.

(5) Tõlgil on õigus tõlke õigsuse huvides esitada menetlusosalisele küsimusi, tutvuda menetlustoimingu protokolliga ja teha selle kohta avaldusi, mis protokollitakse.

(6) Tõlk on kohustatud tõlkima kõike menetlustoimingusse puutuvat täpselt ja täielikult. Kui tõlk ei ole koosseisuline ega valda piisavalt erialakeelt või tumma või kurdi väljendusviisi, on ta kohustatud kriminaalmenetluses osalemisest keelduma³.

Seaduse säte seletab kes on tõlk, mis juhul teda kaasatakse, millised on tema õigused ja kohustused. Tõlk kaasatakse seega igasse menetlustoimingusse, kus menetlusosaline ei valda eesti keelt.

Kahjuks on aga väga üldsõnaline tõlgi määratlus ja seda just tema kvalifikatsiooni nõuete osas. Toodud on vaid kaks kriteeriumit- ta kas oskab erialakeelt, või ei oska. Keele mittepiisaval valdamisel tuleb tal keelduda menetluses osalemast.

Oma praktilises töös on autor kokku puutunud probleemiga, kus mõne prokuröri ja kohtuniku väitel ei tohi tõlgina kasutada menetlust läbiviiva asutuse muud ametnikku. Probleeme võib tekitada § 161 lg 2 toodud piirang, et tõlgi ülesannet ei või täita kriminaalmenetluse muu subjekt⁴. Kas muu menetlust läbi viiva asutuse ametnik tohib täita tõlgi ülesannet?

Subjektideks saavad olla isikud, kes on vähemalt ühe subjektiivse õiguse või kohustuse kandjaks: ametiisikud, kes vastutavad kriminaalmenetluse käigu eest (kohtunik, prokurör, uurija), füüsilised isikud, kellel on seos uuritava kuriteoga (süüdistatav, tunnistaja), juriidilised isikud tsiviilkostja, kahtlustatava või süüdistatavana ning kohtukoosseis (Kerganberg jt 2006:112).

§ 49. Kohtuniku taandumise alused

(1) Kohtunik on kohustatud kriminaalmenetlusest taanduma, kui ta:

3) on varem osalenud samas kriminaalasjas kriminaalmenetluse muu subjektina;

4) on või on olnud käesoleva seadustiku § 71 lõike 1 järgi süüdistatava, kannatanu või tsiviilkostja lähedane;

² ibid

³ ibid

⁴ ibid

5) muul põhjusel ei saa olla erapooletu⁵.

Ülaltoodud säte kehtib taandumisalusena ka prokuröri, uurimisasutuse ametniku suhtes, kelle menetluses on kriminaalasi ja samuti ka spetsialisti suhtes.

Vaadeldes KrMS § 49 toodud taandumise aluseid siis järeldub, et taandumise põhiliseks võtmesõnaks on erapooletus. Seega peab olema tagatud, et tõlk kes on kaasatud menetlustoimingu juurde peab olema erapooletu samuti nagu ka uurimisasutuse ametnik kelle menetluses on kriminaalasi ja kes vastutab kriminaalmenetluse käigu eest.

Erapooletud ei saa olla isikud kelle isiklike huve menetlus puudutab ja kellel on seos uuritava kuriteoga. Kui menetlust läbi viiv ametnik saab olla erapooletu siis seda saab olla ka tema kolleeg.

Seega jõuab autor järeldusele, et muu menetlust läbiviiva asutuse ametnik tohib täita tõlgi ülesannet juhul, kui ta valdab piisavalt keelt ja on erapooletu.

§ 162. Tõlgi taandumise alused ja tõlgi taandamine

(1) Tõlk on kohustatud kriminaalmenetlusest taanduma käesoleva seadustiku § 49 lõike 1 punktides 3–5 sätestatud alustel.

(2) Kui tõlk ei ole taandunud käesoleva seadustiku § 49 lõike 1 punktides 3–5 sätestatud alustel, võib prokurör, kahtlustatav, süüdistatav, kaitsja, kannatanu või tsiviilkostja esitada tõlgi taandamise taotluse.

(3) Taandamistaotlus lahendatakse käesoleva seadustiku § 59 lõigetes 5–6 sätestatud korras⁶.

§ 339. Kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine

Kriminaalmenetlusõiguse rikkumine on oluline, kui:

9) kriminaalasja on arutatud tõlgi osavõtuta keeles, mida süüdistatav ei valda;

(2) Kohus võib tunnistada oluliseks ka kriminaalmenetlusõiguse muu rikkumise, millega kaasneb või võib kaasneda ebaseaduslik või põhjendamatu kohtuotsus⁷.

Seega saab kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine aset leida vaid kohtus. Kohtueelses menetluses on oluline menetlusnormide rikkumine vaid siis, kui see toob endaga kaasa ebaseadusliku või põhjendamatu kohtuotsuse.

⁵ ibid

⁶ ibid

⁷ ibid

Kohtueelses menetluses tõlke tagamisega seotud menetlusnormide rikkumist iseenesest ei saa lugeda kriminaalmenetlusõiguse oluliseks rikkumiseks, küll aga võib see kujuneda oluliseks rikkumiseks, kui ta on hõlmatud teiste oluliste menetlusnormide rikkumisega.

1.2 Väärteomenetluse seadustik (VtMS)

§ 24. Ekspert ja tõlk

Ekspert ja tõlk osalevad väärteomenetluses ja nad taanduvad või taandatakse kriminaalmenetluses sätestatud alustel ja korras⁸.

§ 150. Väärteomenetlusõiguse oluline rikkumine

Väärteomenetlusõigust on oluliselt rikutud, kui: väärteoasja on arutatud tõlgi osavõtuta keeles, mida menetlusalune isik ei valda;

Kohus võib tunnistada oluliseks ka väärteomenetlusõiguse muu rikkumise, kui see on toonud kaasa ebaseadusliku või põhjendamatu kohtuotsuse⁹.

Sarnaselt Kriminaalmenetluse seadustikule on oluliseks rikkumiseks loetud tõlgi puudumist väärteoasja arutamisel (st kohtus), mitte aga kohtuvälisel menetlemisel. Samuti ei hõlma säärane rikkumine ka muud rikkumist, kuna see eeldab ebaseadusliku või põhjendamatu kohtuotsuse langetamist.

§ 256². Kiirmenetluse protokoll ja süüdistusakt kiirmenetluses

(5) Süüdistatavale ja tema kaitsjale antakse kiirmenetluse protokoll koopia. Kui süüdistatav ei valda eesti keelt, võib ta taotleda protokoll tõlkimist emakeelde või keelde, mida ta valdab. Kui kiirmenetluse protokoll asemel koostatakse eraldi menetlusdokumendid, antakse süüdistatavale ja kaitsjale süüdistusakti ja kriminaalasja materjalide koopia¹⁰.

Huvipakkuva aspektina tõi autor välja 5-a lõike, kuna seal on sätestatud tõlgi kasutust keelte osas. Tõlkima ei pea ilmtingimata menetlusosalise emakeelde, mida ta ei pruugigi piisavalt vallata. Tõlkide valik on piiratud ja mitte kõik keeled ei ole Eestis tõlkijatega "kaetud".

⁸ RT I 2007, 13, 69

⁹ ibid

¹⁰ ibid

1.3 Karistusseadustik (KaRS)

Selles punktis kasutab autor seadusesätte selgitamiseks Karistusseadustiku kommenteeritud väljaande kommentaare.

§ 321. Vale eksperdiarvamus ja valetõlge

(1) Eksperdi poolt teadvalt vale eksperdiarvamuse andmise eest või tõlgi poolt teadvalt valesti tõlkimise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui sellega on kaasnenud tõendite kunstlik loomine, – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega¹¹.

Kriminaliseeritud on tõlgi, kui menetlusele kaasaaitava subjekti tegevus.

Valetõlge on tõlgitava teksti teadlik moonutamine.

Subjektiiivne koosseis eeldab tahtlust kõigi asjaolude suhtes. Koosseis on täidetud, kui isik tegutseb vähemalt otsese tahtlusega, st isik peab olema teadlik, et ta annab vale arvamuse või tõlgib valesti. Teo kvalifitseerimisel ei oma tähtsust see, kas valearvamus või valetõlge anti kellegi kasuks või kahjuks (J.Sootak jt, 2002;572).

Tõlgi poolt teadvalt valesti tõlkimine saab põhimõtteliselt toimuda vaid juhul, kui tõlk ei ole erapooletu. Tõlgi kaasamisel tuleb eelnevalt, tõlki kaasanud ametniku poolt, veenduda tõlgi erapooletuses.

§ 322. Sundimine valeütlust ja vale eksperdi arvamust andma ning valetõlget tegema
Sundimise eest valeütlust või vale eksperdiarvamust andma või valetõlget tegema, kui see on toime pandud vägivallaga, – karistatakse rahalise karistuse või kuni neljaaaastase vangistusega¹².

Teo objektiivne koosseis seisneb tõlgi sundimises rikkuma oma menetluskohustust teo toimepanijale soovitavas osas. Sundimine peab olema toime pandud vägivalda kasutades. Süütegu on lõpule viidud vägivalla kasutamisega, sõltumata sellest kas isik selle tagajärjel tegi valetõlke.

¹¹ RT I 2007, 13, 69

Subjektiivne koosseis eeldab tahtlust kõigi asjaolude suhtes. Koosseis on täidetud, kui isik tegutseb vähemalt kaudse tahtlusega. Tahtlus eeldab, et isik vähemalt peab võimalikuks vägivalla kasutamist ning vähemalt mõonab, et sellise teoga sunnib ta kannatanut andma valetõlget (J.Sootak jt, 2002;573).

Tõlgi kasutamisel menetlustoimingute juures on äärmiselt vähe tõenäoline tõlgi füüsiline mõjutamine, kuna menetlustoimingute juures esineb vähemalt üks menetlust läbiviiv ametnik. Antud seadusesätel on aga praktiline väärtus tõlkija puhul, kes tõlgib kirjalikke tekste. Tõlkija füüsiline mõjutamine on reaalne, kuna tema tõlkimistegevus ei toimu menetlust läbiviiva ametniku juuresolekul ja on ajaliselt enam lahutatud ütluste andmisest.

§ 323. Kahtlustatava, süüdistatava, kohtualuse, õigeksmõistetud, süüdimõistetud, tunnistaja, eksperdi, tõlgi ja kannatanu suhtes vägivalla toimepanemine.

Kahtlustatava, süüdistatava, kohtualuse, õigeksmõistetud, süüdimõistetud, tunnistaja, eksperdi, tõlgi või kannatanu suhtes vägivalla toimepanemise eest, et takistada teda täitmast oma kohustusi või teostamast oma õigusi kriminaalmenetluses või maksta talle kätte tema õiguspärase tegevuse eest kriminaalmenetluses, – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega¹³.

Süüteo objektiivne külg seisneb vägivallas kriminaalmenetluses kaasatud tõlgi suhtes. Subjektiivne koosseis eeldab tahtlust kõigi asjaolude suhtes. Koosseis on täidetud, kui isik tegutseb vähemalt kaudse tahtlusega (J.Sootak jt, 2002;573-574).

Seadusesäte kujutab endast kahtlustatava, süüdistatava, kohtualuse, õigeksmõistetud, süüdimõistetud, tunnistaja, eksperdi, tõlgi ja kannatanu kaitset vägivaldse runnaku eest.

§ 317. Menetlusosalise, tunnistaja, kannatanu, eksperdi ja tõlgi ilmumise takistamine
Menetlusosalise, tunnistaja, eksperdi või tõlgi kohtueelsele või kohtumenetlusele ilmumise takistamise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega¹⁴.

¹² ibid

¹³ ibid

¹⁴ ibid

Teo objektiivne külg seisneb takistuste tegemises isikule, kes on kohustatud osalema kriminaalasja kohtueelses menetluses või mistahes kohtumenetluses. Takistuste tegemine võib väljenduda erinevates mittevägivaldsetes tegudes. Kuritegu on lõpule viidud takistuste tegemisega. Teo kvalifitseerimisel ei oma tähtsust see, kas ilmumiseks kohustatud isik tegelikult kohtueelsele või kohtumenetlusele ilmus või mitte.

Subjektiivne koosseis eeldab tahtlust kõigi asjaolude suhtes. Koosseis on täidetud, kui isik tegutses vähemalt kaudse tahtlusega (J.Sootak jt, 2002;567).

§ 318. Tunnistaja, kannatanu ja tõlgi poolt kohustuste täitmisest keeldumine
Kannatanu või tunnistaja poolt kriminaal- või väärteomenetluses või tsiviilkohtu- või halduskohtumenetluses ütluse andmisest aluseta keeldumise eest, samuti tõlgi poolt oma ülesannete täitmisest alusetu keeldumise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega¹⁵.

Objektiivse koosseisu poolest on tegemist ehtsa tegevusetusdeliktiga- isik jätab täitmata oma menetlusliku kohustuse. Kui menetluse läbiviimisel on vaja kasutada tõlki, siis tõlgi ilmumata jäämine ja oma ülesannete täitmisest keeldumine omavad kriminaalmenetlusele takistavat mõju. Süüteo subjekt on kriminaalasjas tõlgi ülesannetes olev isik.

Subjektiivne koosseis eeldab tahtlust kõigi asjaolude suhtes. Koosseis on täidetud, kui isik tegutseb vähemalt kaudse tahtlusega(J.Sootak jt, 2002;568-569).

¹⁵ ibid

2. Riigikohtu lahendite analüüs kus on käsitletud tõlkega seonduvaid menetlusnormide rikkumisi.

Selles peatükis kasutatakse seitset Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsust, mis annavad hinnangu võimalikele menetlusnormide rikkumistele.

Riigikohtu lahendite analüüsimine võimaldab paremini mõista seaduse sätete sisu ning samas annab ülevaate praktikas esinevatest puudustest tõlke tagamisel.

2.1 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-9-97

Asjaolud ja menetluse käik

Viljandi Maakohtu 17. septembri 1996. a otsusega mõisteti A. Tomingas süüdi KrK § 144 ja KrK § 139 lg 2 p 2, 3 järgi, mille eest teda karistati vastavalt 2-aastase ja 3-aastase vabadusekaotusega. KrK § 40 alusel liideti A. Tomingasele mõistetud karistused täielikult ning lõplikuks karistuseks mõisteti kuritegude kogumi eest 5 aastat vabadusekaotust. KrK § 41 alusel liideti mõistetud karistusele osaliselt eelmise kohtuotsusega mõistetud kandmata karistus ning lõplikuks karistuseks mõisteti 5 aastat ja üheksa kuud vabadusekaotust kinnises vanglas.

Kohtualuse kaitsja vandeadvokaadi Aino-Eevi Lukase apellatsioonkaebuses taotleti A. Tomingasele mõistetud karistuse kergendamist selle põhjendamatu ranguse tõttu. Ringkonnakohtu istungil taotlesid nii kaitsja kui ka kohtualune kriminaalasja tagasisaatmist uueks arutamiseks, kuna kohtualuse suhtes on rikutud KrMK § 112 lg 1 sätteid.

Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 22. novembri 1996. a otsusega tühistati osaliselt Viljandi Maakohtu 17. septembri 1996. a otsus A. Tomingasele KrK § 41 alusel mõistetud lõpliku karistuse osas ja talle loeti lõplikult ärakandmisele kuuluvaks karistuseks 5 aastat ja 2 kuud vabadusekaotust kinnises vanglas. Muus osas jäi kohtuotsus muutmata.

Kriminaalkolleegium tuli järeldusele, et käesolevas kriminaalasjas pole rikutud KrMK § 112 lg 1 sätteid, kuivõrd A. Tomingas on korduvalt kinnitanud, et ta valdab eesti keelt ning tõlki ei vaja. Ringkonnakohus leidis, et karistuse mõistmisel on arvestatud kõiki KrK §-s 36 ettenähtud sätteid. Maakohtu otsuse osalise tühistamise aluseks oli KrK § 41 vale kohaldamine.

Süüdimõistetu A. Tomingase poolt esitatud kassatsioonkaebuses taotletakse kohtuotsuste tühistamist KrMK § 112 sätete rikkumise tõttu ning selle tõttu, et tal puudus kohtuistungil võimalus vahetult küsitleda tunnistajaid ning kannatanuid.

Kohtukollegium, tutvunud kriminaalasja materjalidega ning kuulanud ära prokuröri, kes taotles jätta Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi otsus muutmata, leidis:

Tartu Ringkonnakohtus on tuvastanud, et A. Tomingas saab eesti keelest aru. Ta on korduvalt väitnud, et valdab eesti keelt ning ei eeluurimisel ega ka kohtus pole kordagi taotlenud tõlgi osavõttu, kuigi kõik uurimistoimingud on tehtud eesti keeles. Riigikohtu kriminaalkolleegium nõustub nende põhistustega ning lisab, et kriminaalasja materjalides on rida A. Tomingase omakäelisi eestikeelseid kirjeid, mis vaieldamatult kinnitavad tema keeleoskust.

Riigikohtu kriminaalkolleegium otsustas Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 22. novembri 1996.a otsus Andrei Tomingase suhtes jätta muutmata, Kassatsioonkaebus jätta rahuldamata¹⁶.

Antud juhtum on eeluurimisel korrektselt tuvastatud süüdistatava keeleoskus ning see on kinnistatud süüdistatava omakäeliste kirjetega.

2.2 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-74-97

Asjaolud ja menetluse käik

Riigikohtu kriminaalkolleegium vaatas avalikul kohtuistungil kassatsiooni korras läbi kriminaalasja B. Mazurkevitši süüdistuses KrK § 15 lg 2 - § 101 p 2; § 108 lg 2 p 4; § 113; § 139 lg 2 p-de 1, 2 ja 3; § 140 lg 2 p-de 2 ja 3; § 141 lg 1; § 172 lg 2; § 195 lg-te 2 ja 3 ning § 207 järgi.

Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 29. aprilli 1997. a otsusega, tuginedes AKKS §-le 33 ja § 39 lg 3 p-le 8, tühistati Tartu Linnakohtu 9. detsembri 1996. a otsus B. Mazurkevitši süüdistusasjas ning kriminaalasi saadeti uueks arutamiseks Tartu Linnakohtule alates kohtu alla andmise staadiumist.

Ringkonnakohtu kriminaalkolleegium nentis, et kuna B. Mazurkevitš on eeluurimisel sõnaselgelt taotlenud ukrainakeelset tõlget ja seda võimaldatud ei ole, siis ei ole võimaldatud tal kriminaalmenetluses realiseerida ühte oma põhiõigust.

¹⁶ RT III 1997, 7, 72

Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 29. aprilli 1997. a otsuse peale on esitanud kassatsioonkaebuse B. Mazurkevitši kaitsja vandeadvokaadi vanemabi Margus Mets ja kassatsioonprotesti Riigiprokurööri asetäitja Jaan Naaber.

Kassatsioonprotestis taotletakse Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 29. aprilli 1997. a otsuse tühistamist ja kriminaalasja saatmist apellatsioonikorras uueks arutamiseks samale kohtule.

Protestis mööndakse, et B. Mazurkevitš on eeluurimise algstaadiumis tõepoolest keeldunud ütluste andmisest ilma ukrainakeelse tõlgita. Kahe päeva pärast aga on B. Mazurkevitš kinnitanud, et esitatud süüdistus on talle arusaadav ja lisanud ülekuulamisprotokolli omakäeliselt vene keeles, et protokoll on kirjutatud tema sõnade järgi õigesti ning on venekeelse tõlgi poolt ette loetud.

Erinevalt ringkonnakohtu seisukohast ei loeta protestis B. Mazurkevitši õiguste ahistamiseks seda, et "ukraina keele tõlki pole KrK § 173 ja § 175 korras hoiatatud ja protokollist pole võimalik tema nime välja lugeda ning puudub ka tema allkiri". Seda seisukohta põhjendatakse kõigepealt asjaoluga, et läbiviidud uurimistoimingud on eranditult toimunud kaitsja osavõtul. Teiseks märgitakse protestis, et B. Mazurkevitš on kinnitanud uurimistoimingute õigsust omakäeliselt vene keeles. Ning kolmandaks märgitakse protestis, et "ukrainakeelne tõlk oli ka uurimise ajal enne B. Mazurkevitši süüdistatavana ülekuulamist hoiatatud KrK § 173, § 175 järgi".

Protestis osutatakse sellele, et seadusandja, sätestades kohtute seaduse § 5 lg-s 2 õiguse esineda kohtus emakeeles või omal valikul muus keeles, mida vallatakse, ei ole lahti mõtestanud emakeele mõistet - "kas ta on kodune keel, ema poolt või koolis õpetatud keel või hoopis keel mida valdas isa." Kassaator rõhutab, et B. Mazurkevitš on valinud uurimisorganite ja kohtuga suhtlemiseks vene keele, mille piisavat osakust on ta uurimistoimingutes ning kohtule adresseeritud kirjades kinnitanud.

Protestis märgitakse samuti, et linnakohtu istungil kinnitas kohtualune vene keele oskust ega taotlenud ukrainakeelset tõlki ning alles ringkonnakohtu istungil - olles sisulistes raskustes prokurööri küsimustele vastamisel - taotles ta ukrainakeelset tõlget.

Riigikohtu kriminaalkolleegium leidis:

Vastavalt Euroopa Inimõiguste Konventsiooni (EIK) artikli 6 punktile 3 "e" on süüdistataval õigus kasutada tasuta tõlgi abi, kui ta ei valda kohtumenetluse keelt või ei suuda end selles väljendada. Selle inimõigusega tagatakse süüdistatavale adekvaatne arusaamine kohtumenetluse käigust ning seeläbi - aus kohtumenetlus. EIK tekstist ega ka mitte Strasbourg'i Kohtu praktikast ei tulene, et süüdistatavale tuleks

obligatoorselt tagada emakeelne tõlge. EIK artikli 6 punkti 3 "e" nõuded on täidetud, kui tõlgi vahendusel on tagatud süüdistatava piisavalt adekvaatne arusaamine kohtumenetluse käigust.

Kohtute seaduse § 5 lg-s 2 ja KrMK § 16 lg-s 2 sätestatakse süüdistatavale õigus osaleda kriminaalmenetluses tõlgi vahendusel kas emakeeles või muus keeles mida ta valdab.

Arvestades EIK artikli 6 punktiga 3 "e" seoses öeldut, pole alust kohtute seaduse § 5 lg-s 2 ja KrMK § 16 lg-s 2 sätestatud tõlgendada selliselt, et süüdistatava emakeel peab kindlasti prevaleerima muude keelte ees, mida ta valdab ja et süüdistatav võiks tõlkekeelt valida täiesti omal äranägemisel kõigi keelte hulgast mida ta enda arvates valdab. Seega juhtudel, mil õiguskaitseasutuste veendumuse kohaselt süüdistatav ei valda emakeelt piisavalt, tuleb valida selline tõlkekeel, mida süüdistatav valdab.

Kõnealuse inimõiguse tagamisel süüdistatavale tuleb õiguskaitseasutustel arvestada ka teise - EIK artikli 6 punktis 1 sätestatud põhiõigusega - kohtumenetlusega mõistliku aja jooksul. See tähendab, et juhtudel, mil süüdistatav valdab mitut keelt, on õiguskaitseasutustel - tagamaks kohtumenetlus mõistliku aja jooksul - õigus ja kohustus kehtestada süüdistatavale tõlkekeeleks neist kättesaadavaim keel, mis on suhteliselt enamlevinud, mille tõlke kvaliteet on lihtsamini kontrollitav ja mida valdavad tõlgid on vajadusel - näiteks taandamise korral - lihtsamini asendatavad.

Kriminaalasja materjalidest nähtub, et B. Mazurkevitš valdab piisavalt vene keelt ulatuses, mis võimaldab tal adekvaatse arusaamise kriminaalmenetluse käigust. Kriminaalmenetluse erinevatel etappidel on B. Mazurkevitš vene keeles omakäeliselt kirjutatud avaldustega korduvalt pöördunud õiguskaitseasutuste poole. Samuti on ta kriminaalmenetluse vältel oma allkirjaga korduvalt kinnitanud arusaamist venekeelsest tõlkest. Samal ajal on ringkonnakohtu istungil esinenud tõlk väitnud, et B. Mazurkevitšil on psüühiliselt raske rääkida ukraina keeles ja et temaga ukrainakeelne suhtlemine on takistatud.

Arvestades eeltoodut leiab Riigikohtu kriminaalkolleegium, et B. Mazurkevitšile kriminaalmenetluses venekeelse tõlke tagamisega ei ole tema suhtes rikutud ei (EIK) artikli 6 punktis 3 "e" sätestatud inimõigust ega ka mitte KrMK § 16 lg-s 2 sätestatud. Sellest tulenevalt ei ole antud juhul tegemist AKKS § 39 lg 2 p-s 8 sätestatud kriminaalmenetluse seaduse olulise rikkumisega ning Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 29. aprilli 1997. a otsus tuleb tühistada ja prokuröri protest rahuldada.

Riigikohtu kriminaalkolleegium otsustas tühistada Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 29. aprilli 1997. a otsus Bogdan Mazurkevitši süüdistusasjas ja saata kriminaalasi apellatsioonikorras arutamiseks Tartu Ringkonnakohtule.

Prokuröri kassatsioonprotest rahuldada, kaitsja kassatsioonkaebus jätta rahuldamata¹⁷.

Antud lahendist tuleb eelkõige mõista asjaolu, et ülekuulatavale isikule tuleb tagada tõlgi abil eelkõige adekvaatne arusaamine. Menetlustoimingut teostaval ametnikul on oluline, et toiming saaks kvaliteetselt teostatud ja isiku õigused tagatud. Juhul, kui tõki vajav isik valdab mitut keelt siis valiku kasutatava keele osas langetab ikkagi ametnik ja seda arvestades tõlgi kaasamise otstarbekusest. Näiteks, kui on kindlaks tehtud, et isik valdab mongoolia, vene ja flaami keelt, siis ei ole primaarne tema nõudmine mongoolia keele tõlgile, vaid otstarbekas oleks tagada talle vene keele tõlk.

2.3 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-62-99

Asjaolud ja menetluse käik

P. Roininen anti kohtu alla süüdistatuna KrK § 142 lg 3 p-de 1, 2 ja 4 järgi selles, et ta 7. juunil 1997. a võttis Tartus Puusepa 23^a korterist kaasa Peeter Kittuse ja viis ta sõiduautoga enda elukohta Tartumaal Eerikal, kus pressis temalt välja 25 000 krooni. Seejuures peksis süüdistatav kannatanut rusikatega näkku ja rindkeresse ning puuhaluga jalgadesse. Peale seda sidus P. Roininen kannatanu käsi- ja jalgupidi katlamaja tellingute külge, kuid viimasel õnnestus sealt põgeneda.

8. juunil 1997. a õhtul tuli P. Roininen P. Kittuse elukohta ja viis ta uuesti enda juurde Eerikale, kus nõudis temalt jälle 25 000 krooni. Süüdistatav peksis kannatanut puuhaluga rindkeresse ja jalgadesse. P. Roininen löikas ära kannatanu juuksed, määris tema näo ja rindkere värviga ning aheldas ta ketiga katlamaja tellingute külge.

9. juunil 1997. a hommikul viis süüdistatav kannatanu kasvuhoonesse ning aheldas ta kaela asetatud ketiga kasvuhooone laetoru külge ning sundis teda seejärel maad kaevama. Eelkirjeldatud viisil kinniseotuna ja väljapressimise eesmärgil, hoidis P. Roininen P. Kittust öösiti katlamajas ja päeval kasvuhooones kuni 16. juunini 1997. a, mil kannatanul õnnestus põgeneda. Peksmise tagajärjel tekitas P. Roininen kannatanule rasked kehavigastused. Kannatanu P. Kittuse poolt esitati tsiviilhagi

¹⁷ RT III 1997, 26, 266

varalise kahju tekitamise eest 28 400 kr nõudes ning moraalse ja füüsilise kahju tekitamise eest 25 000 kr nõudes.

Tartu Maakohtu 5. veebruari 1999. a otsusega mõisteti P. Roininen süüdistuses KrK § 142 lg 3 p-de 1, 2 ja 4 järgi õigeks.

Maakohus leidis, et kuriteosündmus kannatanu ütlustes kirjeldatud ajal, kohas ja viisil ei ole tõendamist leidnud.

Tartu Maakohtu 5. veebruari 1999. a otsuse peale esitas apellatsioonprotesti prokurör Alar Häidberg. Protestis taotleti maakohtu õigeksmõistva otsuse tühistamist, P. Roinineni süüdi mõistmist KrK § 142 lg 3 p-de 1, 2 ja 4 järgi ning karistamist 5-aastase vabadusekaotusega kinnises vanglas. Kannatanu P. Kittuse tsiviilhagi palus prokurör jätta läbivaatamiseks tsiviilkohtupidamise korras. Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 29. märtsi 1999. a otsusega tühistati maakohtu otsus täies ulatuses. P. Roininen mõisteti süüdistuses KrK § 142 lg 3 p-de 1 ja 2 järgi süüdi ja teda karistati vabadusekaotusega viieks aastaks kinnises vanglas.

Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 29. märtsi 1999. a otsuse peale esitasid kassatsioonkaebused süüdimõistetu Pasi Roininen ja tema kaitsjad vandeadvokaadid Kristina Kadak ning Kalev Bachmann.

P. Roininen vaidlustab kassatsioonkaebuses enda süüdimõistmise 25 000 krooni väljapressimises. Kassaator kinnitab, et tal oli alates 1. juulist 1996. a sõlmitud P. Kittusega tööleping ning tööle mitteilmumisega tekitas kannatanu talle kahju. Veel kinnitab süüdimõistetu, et ringkonnakohtu istung toimus talle mitteamusaadavas keeles ning ilma soome keele tõlgita. P. Roininen palub ringkonnakohtu otsuse täies ulatuses tühistada ning end süüdistuses KrK § 142 lg 3 p-de 1 ja 2 järgi õigeks mõista.

Kaitsja K. Kadaku kassatsioonkaebuses taotletakse ringkonnakohtu otsuse tervikuna tühistamist ning samale kohtule uueks arutamiseks saatmist. Kaitsja arvates on ringkonnakohus oluliselt rikkunud kriminaalmenetluse seadust ning ta põhistab oma seisukohta järgmiselt:

a) Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegium rikkus KrMK § 16 lg 2 sätteid, sest jättis P. Roininenile kohtuistungil tagamata emakeelse, s.o soomekeelse tõlke või tõlke mõnes muus keeles, mida ta piisavalt valdab. See rikkumine kitsendas oluliselt süüdimõistetu kaitseõigust, sest ebapiisava eesti keele oskuse tõttu ei saanud ta täies ulatuses kasutada kohtualuse õigusi, mis on sätestatud KrMK § 35 lg-s 1. See rikkumine on kaitsja arvates käsitatav kriminaalmenetluse seaduse olulise rikkumisena AKKS § 39 lg 3 p 8 mõttes;

Riigikohtu kriminaalkolleegiumi seisukoht

Kohtualuse P. Roinineni ja kaitsja K. Kadaku väited, et Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegium on kriminaalasja menetlemisel jämedalt rikkunud kriminaalmenetluse seadust, jättes kohtualusele tagamata õiguse adekvaatselt aru saada kohtumenetlusest, on paljasõnalised ja Riigikohtu arvates alusetud.

On õige, et Euroopa Inimõiguste Konventsiooni art 6 punkt 3^{aeæ} alusel, on süüdistataval (kohtualusel) õigus kasutada tõlgi abi, kui ta ei valda kohtumenetluse keelt või ei suuda end selles väljendada. KrMK § 16 lg 2 kohaselt on menetlusosalistel, kes ei saa aru kriminaalmenetluse keelest, õigus teha avaldusi, anda seletusi ja ütlusi, esineda kohtus ning esitada taotlusi tõlgi vahendusel emakeeles või mõnes muus keeles, mida nimetatud isikud valdavad.

Kriminaalasja materjalidest nähtub, et kohtueelse uurimise lõpuleviiduks tunnistamisel ja toimikumaterjalidega tutvustamisel on süüdistatav P. Roininen avaldanud, et toimiku materjalid on arusaadavad, süüdistuskokkuvõtet soovib eesti keeles, tõlki ei vaja. Kriminaalasja arutamisel Tartu Ringkonnakohtus on kohtualune avaldanud, et ta valdab eesti keelt. Kohtuistungite protokollidest ei nähtu, et kohtualune P. Roininen või tema kaitsja oleksid esitanud taotluse seoses kohtumenetluse keele mittemõistmisega tõlgi kaasamiseks kohtuistungitele. Protokollidele parandusi ega täiendusi kohtualune ega tema kaitsja ei esitanud. Riigikohus on seisukohal, et tõlgi kasutamine on kohtualuse õigus, mille realiseerimiseks peab ta avaldama soovi kohtule. Käsitatavas kriminaalasjas on P. Roininen kogu kohtumenetluse käigus avaldanud, et ta valdab keelt, milles toimub kohtumenetlus ning pole esitanud ühtegi avaldust kohtumenetluse keele mittemõistmisest ega taotlust tõlgi kaasamiseks. Riigikohtu istungil väitis süüdimõistetu, et tal polnud ringkonnakohtus võimalik esitada taotlust tõlgi kaasamiseks seoses kohtuistungi läbiviimise kiirusega. Süüdimõistetu see väide on ümber lükatud ringkonnakohtu istungi protokolliga, millest nähtub, et kohtuistung algas kell 14.00 ning lõppes 17.20.

Eeltoodut arvestades, peab Riigikohus põhjendamatuks kassaatorite taotlusi ringkonnakohtu otsuse tühistamiseks AKKS § 39 lg 3 p 8 alusel ning jätab selles osas kassatsioonkaebused rahuldamata.

Riigikohtu kriminaalkolleegium otsustas Tühistada Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 29. märtsi 1999. a otsus Pasi Roinineni süüdistusajajas. Saata kriminaalasi uueks arutamiseks Tartu Ringkonnakohtule teises kohtukoosseisus. Kohtualuse P. Roinineni kassatsioonkaebus jätta rahuldamata; kaitsjate vandeadvokaat K. Kadaku ja vandeadvokaat K. Bachmanni kassatsioonkaebused rahuldada osaliselt¹⁸.

Kohtueelsel uurimisel korrektselt fikseeritud süüdistatava keeleoskus ei ole kohtuistungitel ümberlükatavad.

2.4 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-25-02

Asjaolud ja menetluse käik

L. Medkova anti kohtu alla süüdistatuna KrK § 173 lg 1 järgi selles, et ta kriminaalasja kohtueelse uurimise raames korraldatud tunnistaja ülekuulamisel 23. 03.2001. a Tallinnas Pae 43-89 keeldus põhjendamatult ütluste andmisest kriminaalasjas tähtsust omavate asjaolude kohta ja rikkus sellega KrMK §-st 52 tulenevat tunnistaja kohustust. Samuti keeldus L. Medkova süüdistuse kohaselt andmast allkirja selle kohta, et ta on teadlik kriminaalvastutusest ütluste andmisest keeldumise ja teadvalt valeütluste andmise eest.

Tallinna Linnakohtu 11.11.2001. a otsusega mõisteti L. Medkova talle esitatud süüdistuses kuriteokoosseisu puudumise motiivil õigeks. Linnakohtu hinnangul olid küsimused, mida uurija soovis L. Medkovale esitada, suunatud tema enda vastu ja seetõttu oli tal õigus neile vastamisest keelduda. Samuti leidis linnakohus, et kuna L. Medkova ülekuulamisprotokolli blankett oli eestikeelne ning sellel puudus märke tõlgi osavõtu kohta ülekuulamisest, siis ei ole kindel, et L. Medkova oleks aru saanud protokollide blanketi tekstist.

Tallinna Prokuratuuri prokurör esitas apellatsiooniprotesti kus taotles selle kohtuotsuse tühistamist ja L. Medkova süüdi tunnistamist ning karistamist KrK § 173 lg 1 järgi põhjendusega, et kohtu järeldused ei vasta tuvastatud faktilistele asjaoludele.

¹⁸ RT III 1999, 11,32

Tallinna Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 28.11.2001. a otsusega jäeti linnakohtu otsus muutmata ja apellatsiooniprotest rahuldamata. Kriminaalkolleegium nõustus linnakohtu otsuses toodud motiividega, kuid märkis täiendavalt muude menetlusnormide rikkumiste ja tõendamise asjaolude seas 3-das alapunktis järgmist. Puuduvad vaieldamatud tõendid selle kohta, et L. Medkovat oleks talle arusaadaval viisil teavitatud kriminaalvastutuses tunnistajana ütluste andmisest keeldumise eest.

Kassatsiooniprotestis taotleb Riigiprokuratuuri osakonda juhtiv prokurör Tallinna Linnakohtu kohtuotsuse ja Tallinna Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi otsuse tühistamist ja kriminaalasja saatmist Tallinna Linnakohtule uueks arutamiseks.

Vastuväidetes kassatsiooniprotestile taotleb L. Medkova kassatsiooniprotesti rahuldamata jätmist viidates asjaoludele millest toon välja 3-das alapunktis toodu. L. Medkova märgib, et uurija valetas Tallinna Linnakohtus, kui ütles, et ta ei võtnud L. Medkova ülekuulamiseks kaasa venekeelseid blankette. Selliseid blankette Eestis täna ei trükitagi. Vastuväidetes rõhutatakse sedagi, et sisuliselt mingisugust õiguste selgitamist L. Medkovale aset ei leidnud, tõlgi abi talle ei tagatud ja temalt püüti võtta üksnes allkirja selle kohta, et neid õigusi on selgitatud.

Nii Tallinna Linnakohtu 11. oktoobri 2001. a kui ka Tallinna Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi 28. novembri 2001. a otsuses on põhjendatult L. Medkova õigeksmõistmise ühe motiivina nimetatud asjaolu, et talle ei tagatud ülekuulamisel KrMK §-s 112 sätestatud õigust tõlgi abile. Ringkonnakohtu otsuses märgitakse, et "kohtualuse L. Medkova suhtluskeeleks on vene keel. Kriminaaltoimikus olevast tunnistaja ülekuulamise protokollist nähtub, et tegemist on täies ulatuses eestikeelse dokumendiga, sh pole tunnistajana ülekuulamise protokollis juures venekeelset sõnastust tunnistaja õiguste, kohustuste ega vastutuse kohta, millest ülekuulata tõlgi abita aru saanuks.". L. Medkovale tõlgi abi tagamata jätmist ei saa lugeda põhjendatuks uurija U. Laidna poolt käesoleva kriminaalasja kohtulikult arutamise raames tunnistajana ülekuulamisel öelduga, et "Medkova protokoll on eestikeelne, sest venekeelset blanketti ei olnud kaasas. Romanov tõlkis. Mulle tundus, et Medkova valdas eesti keelt". Riigikohtu kriminaalkolleegium peab siinjuures vajalikuks märkida, et tõlgi osavõtu kohustus menetlusest ei ole asendatav vastavakeelsete blankettide kasutamisega. Samuti ei tulene tõlgi osavõttust vajadust kasutada muukeelseid blankette, sest - nagu eelnevalt märgitud - õiguste tegelikku selgitamist ei saa asendada blankettidele kantud seaduseteksti lugemisvõimaluse pakkumisega.

Riigikohus otsustas jätta muutmata Tallinna Ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi otsus¹⁹.

Muukeelse isiku õiguseid saab tagada vaid siis, kui need talle tõlgitakse keelde, mida ta valdab. Ka õigus kaitsele realiseerub sellisel juhul vaid korrektse tõlke abil.

Tõlgi kasutamata jätmine ei ole oluline menetlusnormide rikkumine iseenesest, kuid see võib oluliseks rikkumiseks osutada teiste oluliste õiguste tagamisel. Ülaltoodud lahendis kohtueelset menetlust läviviiwa ametniku eksimused tõid kaasa kohtualuse õigeks mõistva otsuse.

2.5 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-107-03

Asjaolud ja menetluse käik

Aleksander Rõbakov anti kohtu alla KrK § 142 lg 2 p-de 2, 3 ja 4 järgi süüdistatuna selles, et ta grupis koos A. Ponkrašini ja kriminaalmenetluses tuvastamata Olegi-nimelise isikuga, nõudis V. Lukašovilt tapmisähvardusel 10 000 krooni või seda, et A. Rõbakovi nimele vormistataks V. Lukašovile kuuluv sõiduauto Mazda 626. Selleks kutsuti V. Lukašov 20. novembril 2000 a. korterist õue ja temalt võeti autovõtmed. Koos sõideti Jõhvi Autoregistrisse, mis osutus sel päeval suletuks. Seejärel lasi A. Rõbakov V. Lukašovil allkirjastada volikirja, mille alusel oleks A. Rõbakov saanud kasutada tema sõiduautot. Järgmisel päeval - 21. novembril 2000 a. sunniti V. Lukašovi taas sõitma Autoregistrisse ja sõiduauto A. Rõbakovi nimele ümber vormistama. A. Rõbakov oli kohtu alla antud ka süüdistuses KrK § 195 lg 2 järgi.

Lääne-Viru Maakohtu istungil taotles prokurör A. Rõbakovi õigeksmõistmist KrK § 195 lg 2 järgi, samuti tema süüdistusest KrK § 142 lg 2 p-de 3 ja 4 väljajätmist tõendamatus tõttu. Lääne-Viru Maakohtu 2. aprilli 2003. a otsusega mõisteti A. Rõbakov täielikult õigeks süüdistustes nii KrK § 142 lg 2 p-de 2, 3 ja 4 järgi kui ka § 195 lg 2 järgi seoses tema tegevuses kuriteo koosseisu puudumisega. Maakohtu otsuse peale esitas apellatsioonprotesti Ida-Viru Prokuratuuri prokurör Indrek Rebase, taotlede A. Rõbakovi süüditunnistamist KrK § 142 lg 2 p 2 järgi ja tema karistamist selle paragrahvi sanktsiooni piires.

¹⁹ RT III 2002, 12, 128

Viru Ringkonnakohtu 13. mai 2003. a otsusega tühistati maakohtu 2. aprilli 2003. a otsus A. Rõbakovi õigeksmõistmises KrK § 142 lg 2 p-de 2, 3 ja 4 järgi. Ta tunnistati KrK § 142 lg 2 p 2 järgi süüdi ja teda karistati vabadusekaotusega üheksaks kuuks, mis loeti kantuks kohtueelsel uurimisel vahi all oldud ajaga.

Ringkonnakohtu otsuse peale esitas kassatsioonkaebuse süüdimõistetu A. Rõbakov. Kassaator palub tühistada Viru Ringkonnakohtu 13. mai 2003. a süüdimõistva kohtuotsuse ja jõustada Lääne-Viru Maakohtu 2. aprilli 2003. a õigeksmõistev kohtuotsus. Kaebaja märgib, et kuigi ringkonnakohtu istung toimus vene keeles, esitati talle kohtuistungil protokoll allakirjutamiseks eesti keeles ning selles on tema ütlusi moonutatud.

Riigiprokurör Elo Kungla esitas kassatsioonkaebusele vastuväited. Prokurör ei nõustu kassaatoriga selles, et apellatsioonimenetluses oleks aset leidnud kriminaalmenetluse normide oluline rikkumine. Kuigi ringkonnakohtu istung toimus vene keeles ja kohtuistungil protokoll on koostatud eesti keeles, ei tähenda see prokuröri arvates veel iseenesest seda, et protokoll oleks võltsitud.

Riigikohtu kriminaalkolleegium leiab, et A. Rõbakovi kassatsioonkaebus ei ole põhjendatud ja jätab selle rahuldamata järgmistel kaalutlustel.

Vastavalt KrMK § 16 lg-le 4 tuleb juhtudel, mil kriminaalmenetlus ei toimu eesti keeles, anda eraldi dokumendina vormistatud menetlusdokument menetlusosalisele üldjuhul kätte kriminaalmenetluse keeles ja üksnes menetlusosalise soovil eesti keelde tõlgituna. Öeldu tähendab kahtlemata ka seda, et juhtudel, mil kohtumenetluse keeleks on valitud näiteks vene keel, tuleb ka kohtuistungil protokoll koostada vene keeles. Teisiti ei saaks see olla, sest kohtuistungil sekretäri ülesandeks on üksnes kohtuistungil räägitava kirjalik fikseerimine, mitte aga selle tõlkimine. Seega oleks Viru Ringkonnakohtu 13. mai 2003. a istungi protokoll pidanud olema koostatud ja esitatud A. Rõbakovile tutvumiseks vene keeles.

Vastavalt AKKS § 39 lg 3 p-le 8 on seadusandja lugenud menetluskeelega seonduvate nõuete rikkumistest kriminaalmenetluse seaduse oluliseks rikkumiseks vaid selle, kui kriminaalasja arutatakse tõlgi osavõtuta keeles, mida kohtualune ei valda. Käsitletavas kriminaalmenetluses sellist rikkumist aset ei leidnud. Riigikohtu kriminaalkolleegium arvates ei ole alust lugeda kõnealust Viru Ringkonnakohtu poolset rikkumist kriminaalmenetluse seaduse oluliseks rikkumiseks ka AKKS § 39 lg 4 alusel, sest see

rikkumine ei takistanud kriminaalasja objektiivset lahendamist ning A. Rõbakovil oli võimalik lugeda eestikeelset kohtuistungis protokollis tõlgi vahendusel²⁰.

2.6 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-65-04

Asjaolud ja menetluse käik

Kärnu Ekspeditsiooni AS-le 21. novembril 2003. a koostatud väärteoprotokollis kohaselt oli ajavahemikus 1. novembrist 2002 kuni 12. juunini 2003 selle aktsiaseltsi tollilaos oleva kaubaga tehtud ebaseaduslikke toiminguid. Väärteoprotokollis märgitud kohaselt oli 13 518 pudelit konjakiga "Belõi Aist" ära vahetatud erinevate konjaki, likööri, veini ja igasuguste muude erinevate siltidega ning sildita läbipaistvat vedelikku sisaldavate pudelitega, mis olid suletud plastmasskorgiga ja erinevate siltidega pruunikat vedelikku sisaldavate pudelitega; 23 konjakipudelit olid tühjendatud; 686 konjakipudelit oli lõhutud ja ära oli võetud 73 pudelit. Väärteoprotokollis kohaselt olid need toimingud kvalifitseeritavad Tolliseadustiku § 283² lg 2 järgi.

Kohtuvälise menetleja 22. detsembri 2003. a otsusega karistati menetlusalust isikut väärteoprotokollis kirjeldatud rikkumise eest Tolliseadustiku § 283² lg 2 järgi rahatrahviga 5000 krooni.

Kohtuvälise menetleja otsuse peale esitas Tallinna Linnakohtule kaebuse menetlusaluse isiku kaitsja vandeadvokaat A. Pohla, kes taotles otsuse tühistamist ja väärteoasjas menetluse lõpetamist.

Tallinna Linnakohtu 22. jaanuari 2004. a otsusega tühistati kohtuvälise menetleja otsus ja lõpetati väärteoasjas menetlus.

Kohus leidis, et kohtuvälise menetleja ei ole järginud menetlusõigust, sest kuigi väärteoasja materjalide kohaselt osales menetluses tõlk, puuduvad allkirjad tõlgi hoiatamise kohta ning menetlusaluse isiku õigused ja kohustused tõlkis menetlusalusele isikule kohtuvälise menetleja ametnik ise. VTMS § 2 alusel oleks tulnud lähtuda kriminaalmenetluse regulatsioonist. KrMK § 112 lg 3 kohaselt aga tuleb tõlki hoiatada tõlkimisest keeldumise ja teadvalt vale tõlkimise eest.

Tallinna Linnakohtu otsuse peale esitas kassatsioonkaebuse Maksu- ja Tolliameti esindaja Jaanus Jõgi, kes taotleb linnakohtu otsuse tühistamist ja kohtuvälise menetleja otsuse jõustamist, põhjendades seda järgmiselt.

²⁰ RT III 2003, 32, 327

Kassaator leiab, et väärteomenetluses ei ole tõlgi hoiatamine vajalik. KarS § 318 näeb ette tõlgi vastutuse tõlkimisest keeldumise eest üksnes kohtueelses- või kohtumenetluses, mitte aga kohtuvälises menetluses. Seega puudub alus tõlgi hoiatamiseks kohtuvälises väärteomenetluses. Tõlgi hoiatamisega väärteomenetluses võib kaasneda, et tõlki ähvardaks oluliselt raskem õiguslik vastutus kui menetlusalust isikut.

Kärnu Ekspeditsiooni AS kaitsja on kirjalikus vastuses seisukohal, et linnakohtu otsus on õige ja tuleb jätta muutmata järgmistel kaalutlustel:

Vastuses leitakse esmalt, et kui tõlgi osalemine on vajalik mistahes süüteomenetluses, tuleb tõlki menetlusaluse isiku õiguste tagamiseks hoiatada. Ühtlasi viidatakse VTMS §-le 24, mille kohaselt tõlk osaleb väärteomenetluses ning ta taandub või taandatakse kriminaalmenetluses sätestatud alustel ja korras. Sellest nähtub, et tõlgi osalemisele väärteomenetluses kohaldatakse kriminaalmenetluse sätteid. Kuna kriminaalmenetluses on tõlgi hoiatamine valetõlke eest nõutav, rakendub see nõue ka väärteomenetlusele. Ei ole mõeldav, et väärteomenetluses võiks tõlk teadlikult valesti tõlkida.

Kohtuvälise menetleja ametnik ei oleks tohtinud ise menetlusalusele isikule tema õigusi tõlkida. Kuigi KrMK § 16 lg 1 kohaselt võib menetlus toimuda muus, menetlusosalistele arusaadavas keeles peale eesti keele, viidi käesoleval juhul menetlus läbi eesti keeles, seega oleks tulnud kaasata ka tõlk.

Riigikohtu kriminaalkolleegiumi seisukoht:

Väärteomenetluse seadustiku §-s 2 on märgitud, et "kui käesolevas seadustikus ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse väärteomenetluses kriminaalmenetluse sätteid, arvestades väärteomenetluse erisusi". Seaduse sellisest sõnastusest lähtuvalt tuleb väärteomenetluse raames mingi menetlustoimingu tegemisel kõigepealt vastata küsimusele, kas seda toimingut on Väärteomenetluse seadustikus reguleeritud. Kui Väärteomenetluse seadustikus regulatsioon puudub, tohib kriminaalmenetluse seaduses sätestatust hälbida vaid väärteomenetluse erisustele tuginevalt.

Vastavalt VtMS §-s 24 sätestatule osaleb tõlk väärteomenetluses ja ta taandub või taandatakse kriminaalmenetluses sätestatud alustel ja korras. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi arvates on kõnealuse seadusesätte mõte selles, et tõlgi osalemine väärteomenetluses peab toimuma täiel määral kriminaalmenetluse eeskirjade kohaselt ja mingitest väärteomenetluse erisustest tõlgi puhul rääkida ei saa. Seega oleks tõlgi rakendamisel ka käesolevas väärteomasjas tulnud lähtuda KrMK §-st

112 ja tõlki oleks tulnud hoiatada vastutusest KarS §-de 318 ja 321 järgi. Samas märgib Riigikohtu kriminaalkolleegium, et erinevalt KrK §-des 173 ja 175 sätestatust, ei ole KarS §-des 318 ja 321 tõlgi vastutust enam seatud sõltuvusse tema eelnevast hoiatamisest.

Kuid käesoleva väärteoasja esemeks ei ole tõlgi kriminaalvastutuse küsimus. Küsimus on selles, kas Tallinna Linnakohus oli kohtuvälise menetleja otsuse tühistamiseks ja väärteoasjas menetluse lõpetamiseks õigustatud põhjendusel, et tõlki ei hoiatatud. Vastavalt VTMS § 150 lg 1 p-le 9 on väärteomenetluse olulise rikkumisega tegemist siis, kui väärteoasja on arutatud tõlgi osavõtuta keeles, mida menetlusalune isik ei valda. Kuigi Tallinna Linnakohtu 22. jaanuari 2004. a otsuses on kohtuvälisele menetlejale põhjendatult ette heidetud tõlgi osalemist sätestavate menetlusnormide rikkumist üksikute menetlustoimingute tegemisel, puudub siiski alus väita, et väärteoasja arutamine oleks toimunud tõlgi osavõtuta VTMS § 150 lg 1 p 9 mõttes. Samuti ei ole Tallinna Linnakohtu 22. jaanuari 2004. a otsuses tõlgi osalemist sätestavate menetlusnormide rikkumist üksikute menetlustoimingute tegemisel ning sealhulgas ka tõlgi hoiatamata jätmist loetud väärteomenetlusõiguse muuks oluliseks rikkumiseks VTMS § 150 lg 2 mõttes. Arvestades seda, et käesoleva kohtuasja puhul ei ole tõusetunud tõlke sisulise ebaõigsuse küsimust, samuti asjaolu, et kooskõlas VTMS § 123 lg-le 2 peab kohus kohtuvälise menetleja otsuse peale esitatud kaebuse läbivaatamisel arutama väärteoasja täies ulatuses ja saab seega kõrvaldada tõlgi osalemisega kohtuvälises menetluses seotud rikkumisi, on Riigikohtu kriminaalkolleegiumi arvates linnakohus tõlgi kaasamisega seotud menetlusnormide rikkumist kohtuvälises menetluses lugenud alusetult kohtuvälise menetleja otsuse tühistamise aluseks.

Riigikohtu kriminaalkolleegium tühistas Tallinna Linnakohtu 22. jaanuari 2004. a otsuse ja saatis väärteoasja uueks arutamiseks Tallinna Linnakohtule²¹.

Antud lahendist lähtuvalt on oluline isikule tõlke tagamine. Tõlgi kasutamisel väärteomenetluses kehtib KrMS regulatsioon täies mahus ja ilma väärteomenetluse erisusteta.

²¹ RT III 2004, 21, 240

2.7 Riigikohtu lahend nr 3-1-1-157-05

Asjaolud ja menetluse käik

Lõuna Politseiprefektuuri otsusega karistati G. Gitat alkoholiseaduse (AS) § 54 lg 1 järgi kolme trahviühiku (180 krooni) suuruse rahatrahviga ja tubakaseaduse (TubS) § 21⁶ lg 1 järgi viie trahviühiku (300 krooni) suuruse rahatrahviga. KarS § 64 lg 1 alusel mõistis kohtuväline menetleja talle liitkaristusena rahatrahvi 8 trahviühikut (s.o 480 krooni).

Otsuse kohaselt rikkus G. Gita alkoholiseadust sellega, et ta 21. märtsil 2005. a kella 10.30 ajal kaubanduslikul eesmärgil hoidis ja ladustas tema kasutuses olnud garaažiboksis Tartumaal Luunja vallas Rõõmu külas käitlemiseks mittelubatud alkoholi (5 pooleliitrist pudelit viina "Pristan Vodka", 9 üheliitrist pudelit viina "Stolypin Vodka" ja 1 üheliitrine pudel rummi "Light Dry Caribica White West Indian Rum").

Tubakaseadust rikkus G. Gita sellega, et ta samas kohas ja ajal hoidis ja ladustas edasiandmise eesmärgil maksumärgita ja teistele nõuetele mittevastavas müügipakendis tubakatooteid (1090 pakki sigarette "North Star", 30 pakki sigarette "L&M Lights", 40 pakki sigarette "Bond Super Lights", 30 pakki sigarette "Winston Lights").

G. Gita kaitsja vandeadvokaat M. Valge esitas kohtuvälise menetleja otsuse peale kaebuse Tartu Maakohtule, taotledes otsuse tühistamist ja väärteomenetluse lõpetamist.

Kaebuses väideti, et G. Gitalt ära võetud alkohol ja sigaretid olid enda tarbeks, mitte ärilisel eesmärgil toodud kaasa korduvatelt reisidelt Venemaale. See on lubatav vastavalt AS § 1 lg 3 p-le 4 ning alkoholi-, tubaka ja kütuseaktsiisi seaduse (ATKAS) §47 lg-le 1 ja § 57 lg-le 1. Lisaks leiti kaebuses, et G. Gita väärteoasja menetlemisel rikuti väärteomenetlusnorme, mis seisnes järgnevas. G. Gita ei valda eesti keelt, kuid sellest hoolimata toimusid kõik toimingud eesti keeles. Alles pärast menetlustoimingute lõppu kutsuti kohale tõlk, kes luges talle ette protokollki teksti. Samuti tutvustati alles siis G. Gitale tema kui menetlusaluse isiku õigusi. Allkirjad menetluskirjeldustele andis G. Gita politseiametnike näidatud kohtadesse teadmata nende tähendust.

Tartu Maakohtu 23. septembri 2005. a otsusega jäeti kaebus rahuldamata ja Lõuna Politseiprefektuuri otsus muutmata.

Kohus leidis, et puuduvad tõendid selle kohta, et G. Gitat mõjutati kohtuvälises menetluses ennast süüdistavaid ütlusi andma. Kohus leidis, et tõele ei vasta kaebuses esitatud väide, et G. Gita ei saanud aru dokumentidest, kuhu ta alla kirjutas. Kohtuvälise menetleja esindaja ütlustega on tõendatud, et G. Gita allkirjastas toiminguprotokollid alles pärast seda, kui tõlk oli need talle ette lugenud. Ka on G. Gita ise menetlusaluse isiku ülekuulamise protokollis kinnitanud, et protokoll on talle tõlgitud ja vastab tema sõnadele.

Tartu Maakohtu otsuse peale esitatud kassatsioonis palub G. Gita kaitsja vandeadvokaat M. Valge tühistada maakohtu otsuse ja saata väärteoasi maakohtule uueks arutamiseks, leides, et oluliselt on rikutud väärteomenetlusõigust ning ebaõigesti kohaldatud materiaalõigust.

Kassaator ei nõustu maakohtu seisukohaga, et menetlusaluse isiku väited, et ta tõi garaažiboksist leitud alkoholi ja sigaretid enda tarbeks Venemaalt, on kantud soovist vastutusest vabaneda. Nimelt on ekslik kohtuotsuses öeldu, mille kohaselt G. Gita võttis algul omaks, et ostis alkoholi ja sigaretid Eestist ning alles hiljem väitis, et tõi need ise Venemaalt. Tegelikult selgitas G. Gita juba garaaži juures politseiametnikele, et on toonud alkoholi ja sigaretid Venemaalt, kus ta tihti käib ning näitas selle kinnituseks oma passi. Seda tunnistas kohtuistungil ka kohtuvälise menetleja esindaja. Seetõttu satub kahtluse alla ülekuulamisprotokolli sisu ning on põhjust eeldada, et ütlused saadi menetlejapoolse surve tulemusel. Ülekuulamisprotokollile kirjutas G. Gita alla, kuna talle ei olnud tagatud adekvaatne tõlge ning ta ei saanud aru, et tema esialgsed ütlused olid esitatud moonutatult.

Kohtuotsuses ei ole antud hinnangut ka teistele kohtuvälises menetluses toimunud menetlusõiguse rikkumistele (menetlusaluse isiku fotograferimine, mobiiltelefoni võetus). Kassaator leiab, et sellega rikuti VTMS §-s 4 sätestatud. Kassaator kordab ka seisukohta, et G. Gitale ei tutvustatud tema õigusi.

Lõuna politseiprefektuuri kassatsioonivastuses leitakse, et menetlusõigust ei ole rikutud, mistõttu tuleks kassatsioon jätta rahuldamata ja Tartu Maakohtu otsus muutmata.

Kohtuvälise menetleja ei ole rikkunud VTMS § 150 lg 1 p 9, sest menetlusaluse isiku ülekuulamisest ja väärteoprotokolli koostamisest võttis osa tõlk, keda oli hoiatatud vastutusest valetõlke eest. Ka selgitati G. Gitale tema õigusi ja kohustusi enne tema suhtes menetlustoimingute alustamist. Selle kohta on G. Gita andnud ka allkirja ülekuulamisprotokollile.

Riigikohtu kriminaalkolleegiumi seisukoht

Kassatsioonis korratakse maakohtus esitatud seisukohta, et menetlusalune isik nõustus ülekuulamise protokolliga põhjusel, et talle ei tagatud korrektset tõlget. Tartu Maakohus on vastuseks menetlusaluse isiku väidetele otsuses märkinud, et G. Gita andis ülekuulamise protokollile allkirja alles pärast selle sisu tõlkimist tõlgi poolt. Seda tõendavad kohtuvälise menetleja ütlused ning G. Gita enda kinnitus ülekuulamise protokollis, et protokoll on talle tõlgitud ja vastab tema sõnadele. Kohus on aga jätnud tähelepanuta selle, et menetlusalune isik ei eita, et tõlk talle pärast ülekuulamist protokollis sisu ette luges, vaid viitab puudusena asjaolule, et tõlk kutsuti kohale alles pärast menetlustoimingu - ülekuulamise - lõppu üksnes protokollis ettelugemiseks. Kriminaalkolleegium leiab, et tegemist on menetlusõiguslikult tähtsust omava küsimusega. KrMS § 161 lg 6 kohaselt on tõlk kohustatud tõlkima kõike menetlustoiminguusse puutuvat täpselt ja täielikult. Sama paragrahvi viienda lõike kohaselt on tõlgil õigus tõlke õigsuse huvides esitada menetlusosalisele küsimusi, tutvuda menetlustoimingu protokolliga ja teha selle kohta avaldusi, mis protokollitakse. Neist sätetest tuleneb, et tõlk kaasatakse menetlustoiminguusse kohe selle alustamisest, mitte aga selle mõnes hilisemas staadiumis. See on vajalik selleks, et menetluse keelt mittevaldaval isikul oleks võimalik toimingus osaleda võrdväärselt keelt valdava isikuga.

Kriminaalkolleegium tühistas Tartu Maakohtu otsuse ja saatis väärteoasja maakohtule uueks arutamiseks²².

Tõlk peab olema kaasatud menetlustoimingute juurde koheselt. Tõlki vajav isik peab saama tõlgi abi juba menetlustoimingu tutvustamisel, rääkimata vormistamisest, mis algab isikuandmete kandmisega protokollis.

²² RT III 2006, 11, 101

3. Läti Vabariigi tõlke regulatsioon ja praktiline korraldus

Võrdluseks valisin Läti Vabariigi näite kuna eeldan, et nende vajadused tõlgi järele süüteo menetluses sarnanevad kõige enam Eestile.

Läti Vabariigi Kriminaalprotsessi seadus kehtib alates 11.03.2005.

Läti Vabariigi Kriminaalprotsessi seaduse sätted mis reguleerivad tõlgi osa kriminaalmenetluses.

Artikkel 11 Kriminaalprotsessis kasutatav keel

Kriminaalprotsessis kasutatakse riigi keelt.

Isikule, kellel on õigus kaitsele, kannatanu ja tema esindaja, tunnistaja, spetsialist, ekspert, revident, kui ka teised isikud, keda on protsessi läbiviija kaasanud kriminaalprotsessi ja kui nad ei valda riigi keelt, protsessuaalse tegevuse käigus on neil õigus kasutada keelt, mida need isikud valdavad ja kasutada tõlgi abi, kelle osalemise kindlustab protsessi läbiviija.

Kriminaalprotsessi kaasatud isik, kes ei valda riigi keelt, seaduses ettenähtud juhtudel esitatakse talle protsessi dokumendid ning kindlustatakse tõlge isikule arusaadavas keeles.

Artikkel 114 Isikud – protsessi läbiviija abid

(2) Uurimisasutuse, prokuratuuri, kohtu ja kinnipidamisasutuste sertifitseeritud tõlgid kindlustavad isiku õiguse kasutada keelt, mida need isikud oskavad. Protsessi läbiviija võib tõlgi kohustused anda ka teisele isikule, kes oskab vastavat keelt.

(3) Ametnik, kes kutsub tõlgi, informeerib teda tõlgi õigustest ja kohustustest, kui ka vastutusest vale tõlke eest või tõlkest keeldumisest. Õigustest ja kohustustest ei pea informeerima tõlkijat, kelle ametikohustuseks on tõlkimine ja kes alustades ametikohustuse täitmist oma vastutuse kinnitab allkirjaga.

Artikkel 318 Kohtueelse protsessi otsused

(2) Protsessi läbiviija võtab vastu motiveeritud otsuseid ka teistes käesoleva seaduse määratud juhtumitel, kuid kui on vajalik võib võtta vastu otsuseid protsessi mistahes tähtsas küsimuses(<http://www.likumi.lv/doc.php?id=107820>).

Läti keelse Kriminaalprotsessi Seaduse tõlkis Kagu Piirivalvepiirkonna piirivalvur I. Kosemets.

Artikkel 318 tuginedes kutsutakse tõlk menetlustoimingu juurde uurija poolt koostatud motiveeritud määruse alusel. Määrusega pannakse isikule tõlgi ülesanded, tutvustatakse õigused ja kohustused, hoiatatakse kriminaalvastutuse eest ning näidatakse ära, mis keeltes tõlkimine toimub.

Väärteoasjades on tõlgina aktsepteeritav iga isik, kes valdab piisavalt keelt, kaasa arvatud politseiametnikud. Väärteomenetlust reguleerib Lätis veel Nõukogude Liidu ajal vastu võetud seadustik.

Praktikas on kriminaalmenetlustes mindud tõlke tagamisel seda teed, et näiteks venekeelne isik kuulatakse üle veene keeles ning hiljem tõlgib sertifitseeritud tõlk protokollis läti keelde. Läti piiripolitsei esindaja sõnul on neil raskusi sertifitseeritud tõlkide menetlustoimingute juurde leidmisel, kuna tõlgid asuvad suuremates linnades, mis jäävad aga riigipiirist kaugemale. Piiripolitseil enda struktuuris sertifitseeritud tõlke ei ole.

4. Hetkeseis Eesti tõlkide turul.

Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liidu liikmetel välja pakkuda 23 töökeelt (sulgudes olev arv näitab nimetatud keelt valdavate tõlkide ja tõlkijate koguhulka meie liikmeskonnas):

· eesti (210)	· itaalia (9)	· araabia (1)
· inglise (159)	· hispaania (7)	· bulgaaria (1)
· vene (111)	· norra (7)	· gruusia (1)
· soome (77)	· hollandi (4)	· kreeka (1)
· saksa (51)	· poola (4)	· ladina (1)
· rootsi (39)	· portugali (3)	· leedu (1)
· prantsuse (37)	· ungari (3)	· tšehhi (1)
· taani (10)	· ukraina (2)	

Tõlkide ja tõlkijate kvalifikatsiooninormid on Eestis alles väljatöötamisel. See kuulub sotsiaalministeeriumi pädevusse ja sellega tegeleb Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liit.

Esialgu püütakse alles selgusele jõuda, milline on teiste riikide praktika antud valdkonnas. Seega ei saa me ka mingit ametikvalifikatsiooni näitavat tunnistust välja anda. Pole ka kindel, kas selline tunnistus on tõlgi või tõlkija elukutse puhul otstarbekas. Tegemist on küll teatud määral kutsega, kuid see pole võrreldav näiteks treiali omaga.

Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liidu kodulehel on ära toodud ka pisut tõlkealast terminoloogiat:

Tõlk- teeb suulist tõlget

Tõlkija- teeb kirjalikku tõlget

Tõlkebüroo on tõlketeenust osutav äriühing, kus tõlketegevus moodustab tervikliku professionaalse protsessi, mis lisaks tõlketeenusele hõlmab ka tugiteenuseid.

Järeltõlge

Eeskõneleja esitab lähtekeeles osakaupa oma ettekande (teksti), misjärel tõlk esitab sama materjali võimalikult täpselt juba sihtkeeles. Lektor ja tõlk räägivad vaheldumisi. Sellisel juhul võtab kogu üritus tunduvalt rohkem aega, ehk siis just selle võrra, mis kulub tõlgi poolt vahele kõnelemiseks (tõlkimiseks). Järeltõlge sobib

väiksemale auditooriumile, kus puudub vajadus võimendustehnika ja spetsiaalse tõlkeaparatuuri järele.

Sünkroontõlge

See tõlke liik eeldab vajadust ja võimalust tõlkida sünkroonrezhiimil, ehk siis samaaegselt eeskõnelejaga. Sünkroontõlge eeldab spetsiaalse tõlkeaparatuuri olemasolu (eraldi tõlgi kabiinid, sünkroontehnika, erinevate keelte jagamist kuulajate kuularitesse tavaliselt raadiosignaali või infrapunasisignaali kaudu). Sünkroontõlget kasutatakse ajamahukate ürituste puhul suuremates auditooriumides, samuti siis, kui tõlgitakse samaaegselt mitmetesse erinevatesse keeltesse. Peab arvestama aga sellega, et sünkroontõlgid peavad üksteist välja vahetama umbes iga 30 – 40 minuti järel, seega on ürituse läbiviimiseks vajalik vähemalt 2 tõlki.

Sosintõlge

Samuti sünkroonrezhiimil tõlkimine, kuid kui kuulajaks on paar kolm inimest, võib seda läbi viia sosinal ilma spetsiaalse aparatuurita. Kvaliteetse suulise tõlke tagamiseks peavad tõlgid olema eelseisva ürituse materjalidega soovitavalt varustatud vähemalt 1 nädal enne ürituse toimumist. Seeläbi saavad tõlgid vajaliku sõnavara ja tekkivate küsimuste puhul abi nõutada.

Lähtekeel - keel, milles algtekst esitatakse.

Sihtkeel - keel, millesse tekst tõlgitakse.

Kõige kvaliteetsemat teenust on võimelised pakkuma vaid suuremad tõlkebürood, kellel on välja kujunenud püsiv põhikohaga tõlkijate-toimetajate-konsultantide struktuur. Teenuse kvaliteet on reeglina stabiilne, kuna büroos kohapeal töötab vähemalt kolm põhikohaga tõlkijat, keelte valik ja teenustepakett on lai,

Võrdlusena tõlkeagentuuridel põhikohaga tõlkijad puuduvad (või on neid 1-2)

Üksiküritajad on tavaliselt ka füüsilisest isikust ettevõtjad, kelle hulgas on palju häid filolooge, ja kes on spetsialiseerunud mõnele kindlale valdkonnale. Nende tõlked võivad olla kõrgelt aktsepteeritava kvaliteediga, kuid arvestama peab sellega, et kogu tõlke- ja toimetamise protsessiga on seotud vaid üks ja seesama isik. Paraku leidub nende hulgas ka tõlkemaastikule sattunud õnneotsijaid. Selliste tõlkijatega, kes ei

valda korralikult ühtegi keelt, on proovitööde kaudu kokku puutunud nii mõnedki tõlkebürood .(<http://www.ettl.ee/> 03.04.2007)

Näide. 1

Siinkohal toon eraldi välja andmed tõlketeenust pakkuva ettevõtte Dialog Tõlketeenused kohta, kuna tutvudes kõigi Eestis tegutsevate tõlkebüroode kodulehekülgedega jäi oma laialdaste võimaluste poolest silma just see firma.

Firma tegutseb Tallinnas, Tartus ja Narvas. Peale tõlkimise tegeleb firma ka keelekoolitusega. Tõlkebüroo teenuste loetelu:

Kirjalikud tõlked, dokumentide tõlkimine, notariaalne kinnitamine, suulised tõlked, referatiivsed tõlked.

Hinnad

Tõlge eesti ja vene keelest võõrkeelde ja vastupidi

Kirjalik tõlge 1 lk/1800 tm Suuline tõlge 1 tund Referatiivne tõlge 1 tund

Vene, eesti 200.- 650.- 400.-

Inglise, saksa 220.- 700.- 450.-

Rootsi, läti, leedu, ukraina, soome 240.- 750.- 500.-

Norra, taani, hispaania, itaalia, prantsuse 260.- 850.- 600.-

Portugali, hollandi, poola, bulgaaria, tšehhi, ungari 280.- 900.- 650.-

Gruusia, armeenia, türgi, aserbaidžaaani 350.- 950.- 700.-

Jaapani, hiina, arabia ja teised keeled 550.- 1000.- 800.-

Tõlge võõrkeelest võõrkeelde Kirjalik tõlge 1 lk/1800 tm Suuline tõlge 1 tund

Referatiivne tõlge 1 tund

Inglise, saksa, soome 400.- 700.- 500.-

Rootsi, prantsuse, läti, leedu, ukraina 450.- 800.- 600.-

Norra, taani, hispaania, itaalia 490.- 900.- 700.-

Portugali, hollandi, poola, bulgaaria, tšehhi 530.- 1000.- 800.-

Gruusia, armeenia, türgi, aserbaidžaaani 580.- 1100.- 900.-

Jaapani, hiina, arabia ja teised keeled 650.- 1200.- 1000.-

18% – käibemaks lisandub kõikidele hindadele

Suulise tõlke tellimisel on vaja teada järgmist:

Juurdehindlus on 100%, kui sünkroontõlge kestab üle 2 tunni (teenust osutavad kaks tõlki)

Hinnale lisanduvad majutus- ja sõidukulud, kui tõlketeenust osutatakse väljaspool Tartut ja mitme päeva vältel. (www.dialoog.ee 03.04.2007)

Analüüsisides tõlke teenust pakkuvate firmade ja isikute andmeid selgus, et tõlke teenust pakkuvaid firmasid on 84 ja nendest vaid 10 Tartus, 1 Raplas, 1 Narvas ja ülejäänud Tallinnas.

Tõlketeenust pakkuvaid isikuid (FIE) on 34 kellest 4 asub Tartus ja ülejäänud Tallinnas.

Suulise järeltõlke hinnad ühe tunni eest kõiguvad vahemikus 580 kuni 1020 krooni.

Keelelise valiku osas toon ma välja haruldasemate keelt tõlkide hulga, mis hõlmab ka ülaltoodud Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liidu andmeid:

- türgi- 2
- aserbaidzaani 1
- valgevene 2
- leedu 3
- läti 4
- jaapani 3
- hiina 2
- ukraina 3
- araabia 1

Mitte ükski Eestis tegutsev tõlkebüroo ega FIE- st tõlk ei paku teenusena viipekeele tõlki. (<http://www.neti.ee/cgi-bin/teema/ARI/Tolketeenused/> 02.04.2007)

6. VIIPEKEEL

Eesti viipekeel kuulub maailmas ametlikult tunnustatud keelte hulka, sest on registreeritud maailma keelte andmebaasis *Ethnologue: Languages of the World*.

Eesti viipekeel on loomulik keel, mida kasutavad kurdid, kes elavad Eestis. Kurtide kogukondade viipekeeled ei baseeru ümbritseva ühiskonna enamuse keelel, st peremeeskeelel. Mõjutusi muidugi esineb. Nii on näiteks olemas ameerika viipekeel, iiri viipekeel, briti viipekeel, kuigi peremeeskeeleks on kõigi nende kolme puhul inglise keel. Kuna eesti viipekeele leksika erineb teistest viipekeeltest, on ümberlükatud ka müüt ühtsest ja universaalsest viipekeelest. Viipekeeled võivad erineda niivõrd, et vastastikune arusaamine on välistatud.

Praegu elab Eestis ligikaudu 2000 viipekeelset inimest. Eesti viipekeele kasutajaskonna moodustavad lisaks viipekeelsetele kurtidele ka kurtidest vanemate kuuljad lapsed, kelle emakeeleks see sageli on ning osa vaegkuuljatest (mõistet 'kurt' kasutatakse keelelis-kultuurilises, mitte audioloogilises tähenduses. Seega hõlmab nimetatud mõiste igasuguse kuulmisstaatusega viipekeelekasutajaid). Ühtekokku on umbes 4500 eesti viipekeele regulaarset kasutajat.

Vastavalt Sotsiaalhoolekandeseaduse § 26 p 1 loob puuetega isikutele teiste inimestega võrdsete võimaluste tagamiseks, nende aktiivseks osalemiseks ühiskonnaelus ja iseseisvaks toimetulekuks võimalused puudest tingitud takistuste vähendamiseks või kõrvaldamiseks muuhulgas ka tõlketeenustega valla- või linnavalitsus. Alates 1998. aastast finantseerivadki Sotsiaalministeeriumi projekti raames algatatud viipekeele tõlketeenust valla- ja linnavalitsused.

Viipekeele tõlketeenust osutavad Tallinnas Eesti Kurtide Liidu, Pärnus ja Tartus kohaliku kurtide ühingu ning Kuressaares kohaliku puuetega inimeste koja juures tegutsevad viipekeele tõlkekeskused. Tõlketeenust osutatakse vastavalt tõlketeenuse osutamise juhendile, mis määratleb kõikide osapoolte õigused ja kohustused, teenuse tellimise protseduuri ja tellimuste prioriteetsuse astmed. Vastavalt tõlketeenuse osutamise juhendile peab tõlketeenuse korraldus võimaldama tõlketeenuse kättesaadavuse hädaolukorras. Tõlketeenuse saamiseks tuleb kuulmispuudega inimesel üldjuhul vaid esitada oma tellimus lähimale tõlkekeskusele, kas telefoni, SMS, e-maili või faksi teel, võimalik on ka tõlkekeskusesse kohale minna või saata

oma tellimus internetist (, tõlkekeskused). Tõlketeenust osutavad viipekeeletõlgi kutsetunnistust omavad isikud.

Kohaliku omavalitsuse poolt finantseeritava tõlketeenuse maht on erinev ning sõltub ühelt poolt kuulumispuuetega inimeste vajadustest ning teiselt poolt kohaliku omavalituse võimalustest. Nende kahe teguri kõrval piirab tõlketeenuse kättesaadavust aga oluliselt viipekeeletõlkide vähesus. 2006.aastal on Eesti Viipekeele Tõlkide Registrisse kantud 25 isikut

Viipekeele tõlketeenuse maht on 2600 tundi aastas. Teenust kasutavad 314 klienti, keskmiselt 72 klienti kuus. Suurenenud on teenuse kasutajate arv 170-lt 314-ni. Tundide maht 36 tundi kliendile aastas on saavutamata. Teenust koordineerib Eesti Kurtide Liit.

Siinkohal toon väljavõtte 2006 a Tallinna sotsiaalhoolekande arengukavast 2006-2010 ja sotsiaalhoolekande tegevuskavast 2006-2008.

Viipekeele tõlketeenus kõigile viipelejatele

Teenuse kasutajate arv

2006 - 300

2007 - 320

2008 – 350

ressursivajadus kroonides

2006 - 440 000

2007 - 800 000

2008 - 900 000

Ülaltoodust nähtuvalt suureneb nii teenuse kasutajate arv, kui teenuse maht. (Eesti viipekeele seisundikirjeldus

[http://209.85.129.104/search?q=cache:wVXPbIPDfVQJ:vana.hm.ee/uus/hm/client/download.php%3Fid%3D1332+viipekeeled&hl=et&ct=clnk&cd=2&gl=ee\)](http://209.85.129.104/search?q=cache:wVXPbIPDfVQJ:vana.hm.ee/uus/hm/client/download.php%3Fid%3D1332+viipekeeled&hl=et&ct=clnk&cd=2&gl=ee)

5. Probleemid tõlke tagamisel praktikas nii kriminaalasjade kui väärteoasjade menetlemisel.

Üheks praktilises töös esinevaks probleemiks on juba eelnevalt käsitletud tõlgi sobivuse küsimus. Kuna ei ole välja kujunenud prokuröride ja kohtunike seas ühtset seisukohta KrMS § 161 tõlgendamisel siis on süüteomenetlust läbiviivatel ametnikel raskendatud tõlgi rakendamine ja leidmine. Nimetatud sätte järgal tõlgendamisel, so piirivalveametnik ja ei tohi osaleda menetluses tõlgina, on tõsiselt raskendatud pädeva tõlgi leidmine. Arvestades seda, et menetlustoiminguid teostatakse ööpäevaringselt ja menetlustoimingute teostamise kohad asuvad kaugel linnade ei ole asutuse välise tõlgi kaasamine mõeldav. Mitte iga korrarikkuja ei vääri kinnipidamist.

Arvestades asjaolu, et reeglina kasutatakse Kagu PVP- s tõlgina oma kolleege siis pean vajalikuks välja tuua mõningad andmed ametnike võõrkeelte valdamise kohta.

Kagu Piirivalvepiirkonnas on isikkoosseisu inglise keele oskust testitud. Siinkohal toon välja 2006 a testide tulemused.

Teste lahendas 143 ametnikku (so pool isikkoosseisust) kellest 46 - ei valda inglise keelt, 29- valdab alg tasemel, 45- keskmisel tasemel, 15- heal tasemel ja 8 valdas inglise keelt suurepäraselt.

Vene keele oskust ei ole ametnikel testitud. Vene keele oskust on võimalik mõõta vaid nende enda poolt antud hinnangu järgi mis on esitatud eluloo kirjelduses. Kagu PVP poolt on koostatud ülevaade ametnike vene keele oskusest. Ülevaate kohaselt 287- st ametnikust hindab oma venekeele oskust heaks 148, nõrgaks 93 ja 46 ametnikku ei ole oma venekeele oskust märkinud. 2 ametnikku on näidanud oma nõrgal tasemel läti keele valdamist ja ühe ametniku emakeel on gruusia keel.

Ülaltoodu põhjal võib järeldada, et isikkoosseisu näol on tõlkealast potentsiaali viisavalt. Alates 2006. Aastast on aktiveerunud keeltekursuste läbiviimine ja seda just inglise- ja vene keele osas.

Kagu PVP ei ole pidevaid lepingulisi suhteid tõlkebüroode ega tõlkidega. Juhul, kui tõlke teenust osutab tõlkebüroo või FIE siis toimub maksmine vastavalt esitatud arvele, kui aga tõlgiks on “inimene tänavalt” siis sõlmitakse temaga töövõtuleping.

7. Kagu Piirivalvepiirkonna väärteoasjade analüüs.

Kagu PVP-s on teostatud väärteoasjade analüüsi kvartaalselt alates 2002 aastast. Piirivalve näidet oma töös pean oluliseks seetõttu, et piirivalve menetlejad puutuvad tõlke probleemiga kokku sagedasti ning kvalifitseeritud tõlkide kasutamine on raskendatud, kuna rikkumiste ja menetlemiste kohad asuvad kaugel linnadest.

Analüüsitud on 591 väärteo toimiku kontrollimise põhjal tehtud kokkuvõtteid. 28 juhul ei nähtu toimikutest kaitsja osavõttu või on keeldumise kohta tehtud märge vaid isikule õigusi ja kohustusi tutvustades. Kuna isikul on õigus iga temaga tehtava toimingu juurde kutsuda kaitsja, siis peab kaitsja osavõtt nähtuma ka igast dokumendist, kuhu menetlusalune isik alla kirjutab. Vastasel korral võib isik väita, et konkreetse toimingu juurde menetleja talle kaitsjat ei võimaldanud.

Läbi aastate on esinenud erinevaid vigu. Menetlusaluse isiku õiguste tagamisega on olnud probleeme aastatel 2002-2006. 14 juhul ei nähtu toimikutest, kas on menetlusalune isik on soovinud kaitsjat. Esinenud on ka erinevaid probleeme tõlkimise ja tõlgi tagamise kohalt. 41 juhul on esinenud ülekuulamisi, kus ei ole märget tõlgi kasutamise kohta so tõlgi andmed ja tema hoiatamine. Kuna aga menetlusalune isik on menetlusdokumendid allkirjastanud ja väitnud, et dokumendi sisu on temale arusaadav siis sellise ülekuulamise puhul on justkui tagatud menetlusaluse isiku õigus tõlgile, kuna ilma tõlgi vahenduseta ütlused eestikeelsetena protokollid ei satuks. Menetlusnorme on sellisel juhul rikkunud menetleja ja seda juhul, kui ta tõlkis ise, omamata selleks õigust või kasutas tõlki kelle jättis hoiatamata. Tõlgi tagamisel on eksitud, kui tõlgitud on küll ülekuulamise protokollid, kuid teised määrused või protokollid mitte. Ilmselt on siin ekslikult arvatud, et õigustega tutvumisel menetlusalune isik ütlusi ei anna ja seega ei tule ka tõlgi kohalt pingutada. Tihti oli toimikutes venekeelseid dokumente, millele ei olnud eesti keelset tõlget. Vastavalt KrMS § 10 lg-le 3 peavad kõik toimikus olevad dokumendid olema eestikeelsed või tõlgitud eesti keelde. Samas ei omanud pooltel juhtudel nimetatud dokumendid väärteoasjas tõenduslikku tähtsust.

Tõlkidena esinevad reeglina piirivalveametnikud, kes ei ole asjas kohtuvälised menetlejad. Seitsmel juhul on piiripunktides kasutatud tõlgina tolliametnikke (5. venekeele- ja kahel juhul leedu keele tõlkimisel). Ühel juhul on kasutatud tõlgina gümnaasiumi vene keele õpetajat ning kolmel korral saksa keele õpetajat.

8. Praktilised näited ja taktikalised soovitused tõlgi kasutamisel

Oma praktikas olen korduvalt kokku puutunud tõlgi otsimise ja kasutamisega ja seda erinevates menetlustes. Peale kriminaal- ja väärteomenetluse on ette tulnud ka varjupaiga- ja väljasaatmismenetlusi, kus igal juhul on vaja läinud tõlki. Viimati nimetatud menetlustes satub „klientideks“ ka Eestis harva esinevaid rahvusi.

Siinkohal tooks välja kaks näidet juhtumitest, millest võib teha taktikalisis järeldusi tõlgi kasutamise kohta.

8.1 Näide nr. 1

Kagu Piirivalvepiirkonnas peeti kinni riigipiiri vahetus läheduses viibinud meesterahvas kellel sooviti kontrollida dokumente. Kuna isik kõneles tuvastamata keeles ei olnud temaga võimalik kontakti saavutada. Samuti puudusid tal igasugused dokumendid. Kontakti ei saanud inglise, vene, saksa, läti ega muidugi mitte ka eesti keeles. Tegemist oli ca 60 aastase lõbusa inimesega ning tema poolt räägitavat keelt ei olnud võimalik ära tunda. Asutuses prooviti temaga kontakti saavutada võimalikult piltlike väljendite ja žestide abil. Euroopa kaardi juures reageeris ta kõige elavamalt, kui talle näidati ja nimetati Rumeeniat ja Ungarit. Kuna ei olnud võimalik tuvastada temapoolset piiririkumist, siis alustati väljasaatmismenetlust. Valjasaatmiskeskusesse paigutamise otsustab halduskohus. Enne kohut võtsime ühendust Rumeenia saatkonnaga Tallinnas. Saatkonnatöötaja oli lahkesti nõus meid aitama ja suhtles meie kinnipeetuga telefoni teel. Vestluse tulemusena saime teada, et tegemist on tõepoolest Rumeenia elanikuga, saime teada tema isikuandmed ning saatkonna töötaja sõnul rääkis meie kinnipeetu mingit rumeenia keele murrakut, millest oli tal väga raske aru saada. Kuna kohtuistungiks oli veendumus, et tegemist on Rumeenia elanikuga, siis Tartu Halduskohus asus otsima tõlki. Paraku asus lähim tõlk Tallinnas. Tõlgi leidmiseks pöörduti Tartu Raadio poole ning raadio kuulutuse peale leiti Tartust rumeenia keele tõlk.

Kohtuistungil esimesed 10-15 minutit ei sujunud vestlus kohtualusega kuidagi. Tõlk teatas, et kohtualune räägib rumeenia keelt, kuid seda väga kehvasti. Mingil hetkel toimus midagi äratundmisrõõmu sarnast. Tõlk ja kohtualune asusid nii emotsionaalselt vestlema, et kohtunikul tuli sekkuda. Selgus, et tegemist oli tõepoolest Rumeenia elanikuga, kes rahvuselt oli ungarlane. Õnneliku juhuse tõttu oli aga leitud tõlk oli rahvuselt ungarlane, õppinud rumeenia keelt. Eelnevat raskendatud kontakti

saavutamist seletab asjaolu, et tõlgi arvamuse kohaselt oli kohtualusel mingi vaimne häire või puudulikkus.

Siinkohal võib välja tuua soovitus, et tõlgina tasub kasutada isikuid, kes valdavad mitut erinevat keelt, ja seda eelkõige juhtumitel, kus ei ole üheselt võimalik määratleda keelt, mille tõlki vaja läheks.

Samuti võib julgelt kasutada tõlgi leidmiseks raadio abi, sest antud juhul leiti pädev tõlk 1-2 tunni jooksul. (tõsi küll oli ta ka ainuke inimene kes kuulutusele vastas).

Keele väljaselgitamisel kindluse saavutamiseks võib kasutada telefonivestlusi keelt hästi valdavate inimestega.

8.2 Näide nr 2

Kagu Piirivalvepiirkonnas peeti kinni isik, kes valdas väga kehvasti inglise keelt. Vaevalise inglise keelele vaatamata õnnestus kindlaks teha tema isik ning olulisemad nüansid tema ebaseadusliku piiriületuse asjaoludest. Selgus, et tegemist on Türgis elava kurdi rahvusest isikuga, kes otsib paremat elu. Väärteoasja menetlemisel selgus, et kurdi keele tõlke teenust ei paku ükski tõlkebüroo ning Lõuna –Eestist tõlki ei ole võimalik leida. Kuna isik väitis, et ta valdab ka türgi keelt, siis leidsimegi Tartu Ülikoolist türgi keele tõlgi, kes oli lahkesti nõus osalema menetluses tõlgina. Tõlk oli rahvuselt türklane. Tõlk soovis eelnevalt telefoni teel veenduda, et tegemist on tõepoolest türgi keelse inimesega. Toimetasime tõlgi Tartust Piusa kordonisse. Menetlusaluse isiku ülekuulamise alguses tutvustasime ülekuulatavale tõlki, ning teatasime, et tõlk tegeleb ainult tõlkimisega ega puutu muul moel menetlusse. Menetlusaluse isikuandmete kandmisel ülekuulamisprotokollile tekkis esimene tõsine probleem peale küsimust tema elukoha kohta. Ülekuulatav vastas, et Kurdistan, selline linn ja selline tänav. Meie tõlk aga teatas omaalgatuslikult ülekuulatavale, et aadress peab olema täpne, Kurdistan riiki pole olemas, ja niimoodi ümbrikule kirjutades ei jõuaks kohale ükski kiri. Tõlk tõlkis meile korrektselt kogu oma vestluse ülekuulatavaga. Põhimõtteliselt oli ju tõlgil õigus, kuid meid huvitas ju vaid ülekuulatava vastus. Paraku tuli meil küsida ülekuulatava kodakondsust ning vastus oli muidugi teada... Nendevaheline vaidlus läks sedavõrd tuliseks, et toimingus tuli teha vaheaeg ning suhelda eraldi nii tõlgi, kui ka ülekuulatavaga. Peale ülekuulatava rahunemist saime toiminguga jätkata. Ülekuulamise selgitasime välja tema

kodumaalt lahkumise põhjused, mis olid enamasti poliitilist laadi. Isik ei soovinud minna kohustuslikku ajateenistusse, kuna seal oleks tal väidetavalt tulnud relvaga astuda oma rahva vastu. Samas teatas ta ka üldistest türklaste poolsetest tagakiusamistest rahvuse pinnal. Selles osas tekkis ülekuulatava ja tõlgi vahel jällegi konflikt. Tõlk vahendas kogu teksti, kuid ülekuulataval oli hirm, et türklasest tõlk ei tõlgi tema juttu piisava täpsusega ning on tema suhtes vaenulik.

Saime oma menetlustoimingud siiski lõpule viia ning lõpus surusid türklasest tõlk ja kurdid menetluslune isik teineteisel kätt ja lahkusid sõbralikult.

Siinkohal tuleb soovitusena välja tuua asjaolu, et tõlgi valikul tuleb arvestada ka rahvuste vahel esinevaid pingeid. Nii nagu ülaltoodud näites selgub, võivad rahvuste vahelised konfliktid mõjutada ka meie menetluse kulgu. Ilmselt samamoodi võib tekkida konflikt juhul kui kasutaksime tšetšeeni rahvusest isiku puhul tõlgina venelast. Pigem leida eestlasest tõlk, kes valdab piisavalt vene keelt.

Ilmselt tuleks analoogsete pingete ärahoidmiseks arvestada ka inimeste usulist tausta. Võib oletada, et juhul kui kasutaksime palestiinlase puhul tõlgina araabia keelt valdavat juuti, võivad nende isikute vahelised pinged takistada menetlustoimingute teostamist.

8.3 Taktikaliste soovitustena, mis ei tulene otseselt ülaltoodud näidetest toaksin välja veel järgmised soovitused:

Menetlustoimingule allutatud isikud võivad nii mõnigi kord olla menetlusvaenulikud ning oma õigusi realiseerides sooritada tahtlikult erinevaid menetlustakistusi. Üheks õiguseks on õigus emakeele, või muu, talle arusaadava keele tõlgile. Siinkohal tuleb arvestada asjaoluga, et isiku rahvus, emakeel ja tema suhtluskeel võivad täielikult erineda. (Näiteks suur osa valgevenelasi suhtleb paremini vene keeles, kui valgevene keeles, ukrainlased aga kõnelevad reeglina vene keelt sama hästi, kui ukraina keelt.) Samas on aga neil õigus nõuda emakeele tõlki, mida on aga Eestis suhteliselt raske teostada. Sellise tõrksuse maandamiseks tuleks valgevene rahvusest isikuga saavutada kontakt vene keeles. Selle saavutamiseks võib arutada temaga temale huvipakkuvaid ja tema jaoks positiivse sisuga teemasid, et kallutada teda rääkima keeles, mille puhul on tõlgi tagamine kiirem ja tõhusam.

Ruumiliselt võiks tõlk asuda tõlki vajava isiku vahetus läheduses (nii nagu see toimib enamikes kohtutes) mis tagab selle, et ruumis domineerib ülekuulamist (vm menetlustoimingut) läbiviiva ametniku hääl.

Tõlgi kasutamisel tuleb arvestada sellega, et nii nagu küsitlejal on ka tõlki vajaval isikul on rohkem mõtlemis-, kohanemis- ja olukorra jälgimise aega.

Ei tohi unustada, et ülekuulamine toimub tõlki vajava isiku suhtes, mitte aga tõlgi suhtes, seda just pöördumise ja kasvõi silmside seisukohast. Enamuse tähelepanust tuleks pühendada ikka tõlki vajavale isikule.

Tähelepanelik tuleb olla tõlgi suhtes, kes on nõ. inimene tänavalt. Reeglina suudavad tõlgid ühe tõlkimist vajava lause edastada lühemana, sama pikana või siis 2-3-e lausena, mis võivad sisaldada selgitusi. Kui aga vestlus läheb pikemaks võib oletada, et tegemist on muu vestlusega. Sellised „lobisemised“ võivad viidata sellele, et kasutatav tõlk ei ole erapooletu.

Tõlki on võimalik kasutada ka menetlusväliste ehk mittesõnaliste väljendite tõlgina. Neid mittesõnalisi märke võib märgata tõlk aga võib märgata ka küsitleja. Erinevate kultuuriruumide või rahvuste juures on need märgid erinevad. Samuti võib teinekord tõlk tunda oma kliendi päritolumaa olustikku ja traditsioone ning anda meile olulisi selgitusi. Ei ole mõtet keelata tõlgil oma arvamust väljendada. Tõlgi arvates võib tema klient tõtt rääkida või valetada ja ta saab seletada mis põhjusel ta sedasi arvab.

Tõlgi kasutamisel tuleb rääkida rahulikult ning lühikeste lausetega, vältida tuleks lühendeid ja murdesõnu, nimesid ja numbreid hääldata selgelt. Arvestada sellega, et tõlk tõlgib mina-vormis ja kõike, mida öeldakse.

Juhul, kui tõlk on vormirietust kandev ametnik tuleks tõlgi erapooletuse seisukohast kaaluda tõlgi riietusobilikust. Erariietes mõjub tõlk erapooletumana ja võimalik, et ta ise tunneb ennast sel juhul rohkem just tõlgi rollis olijana.

Selle peatüki kokkuvõtteks tahan mainida, et ülaltoodud soovitused põhinevad siiski puhtalt minu isiklikul arvamusel ega pretendeeri üldistustele.

Kokkuvõte

Antud töö eesmärgiks oli anda ülevaade tõlget reguleerivatest õigusloovatest aktidest ning praktikas esinevatest probleemidest.

Autori poolt on töösse koondatud süüteomenetlusi reguleerivate seaduste tõlke aspekte puudutavad seadusesätted ning riigikohtu lahendid. Riigikohtu lahendid aitavad lahti mõtestada seaduse sätete sisu ning on asendamatuks abiks seaduste tõlgendamisel. Praktikas esinevaid probleeme käsitlevad nii Riigikohtu lahendid, kui ka eraldi peatükk, kus on toodud välja tõlkega kaasnevad probleemid Kagu Piirivalvepiirkonnas menetletud süüteoasjades.

Riigikohtu lahenditest nähtub, et kohtualuse isiku jaoks on iga menetlust läbiviiva ametniku poolne menetlusnormide tahtlik või tahtmatu rikkumine piisavaks aluseks tema suhtes langetatud otsuse vaidlustamisel.

Töös püstitatud hüpotees ei ole täies ulatuses kinnitust leidnud. Probleemaatiline on küll seaduse regulatsioon tõlgi määratluse ja kvalifikatsiooni nõuete osas, kuid praktikas toimib ta siiski ilma suuremate tõrgeteta.

Analüüsides riigikohtu lahendeid, ning väärtemenetluse toimikuid võib järeldada, et süüteo menetlusi läbiviivad ametnikud on siiski pädevad ja suudavad oma praktilises töös lahendada tõlkega seonduvad probleemid ilma menetlusnorme rikkumata.

Võrdluseks on välja toodud põgus Läti Kriminaalprotsessi seaduses reguleeritud tõlke osa tutvustus ning ülevaade süüteomenetluse praktilisest poolest seonduvalt tõlgiga.

Võrreldes Eesti seadusandlust Läti omaga tuleb tõdeda, et Eesti Kriminaalmenetluse seadustik on rohkem “menetleja sõbralik”, kui Läti Kriminaalprotsessi seadus, ning menetlustoimingule allutatud isiku õigused on korrektselt tagatud.

Ettepanekutena on autor toonud välja mõningaid taktikalisi soovitusi tõlgi kasutamisel menetlustoimingute juures.

РЕЗЮМЕ

Содержание дипломной работы составлено на эстонском языке и изложено на 41 листе. Целью работы является рассмотрение переводов текста нормативно-правовых актов и встречающихся проблемах в практике. Исследовательским объектом является проблематика переводов, касающихся обеспечения прав человека, в отношении которого ведется производство, которая возможно только при помощи перевода текста на родном языке задержанного.

В данную дипломную работу сосредоточены обзоры производства по уголовным делам и регулирования переводов иностранных языков, основывающихся на законоположениях, а так же составлен обзор о действующих в Эстонии бюро переводов и переводчиках.

В рамках данной работы, автор анализирует различные решения государственных судебных дел, которые рассматривают возможные нормативно-правовые нарушения переводов с иностранного языка. В настоящее время в обеспечении переводов текста иностранного языка встречаются проблемы как в проведении уголовных, так и в административных производствах. Применяемые методы дефиниции со стороны переводчика в уголовных производствах носит относительно неопределенный характер, которые могут повлечь за собой нарушения производственных актов со стороны чиновников, ведущих вышеупомянутые процедуры следствия.

В работе автор осуществляет анализ дел о проступках в Юго-Восточном регионе пограничной охраны, в котором выясняется компетентность чиновников в сфере переводов иностранных языков, а так же использование решений в нахождении нужных переводов.

В ходе работы автор, основываясь на решениях государственных судебных дел и на своей практике на встречающихся ситуациях, выносит тактические рекомендации в использовании переводов, которые облегчают проведение производственных дел и поддерживает их успешность. Для сравнения регулирования перевода в рамках работы составлен скоротечный обзор о законе криминальной ответственности Латвийской Республики.

Новизна работы заключается в том, что проблемы в обеспечении перевода иностранного языка в дипломных работах раньше не рассматривалась. Автор считает, что данную дипломную работу можно будет использовать в качестве учебного материала, поскольку работа охватывает глубокий обзор, связанных с проблемами перевода иностранных языков.

Kasutatud allikad

1. Kriminaalmenetluse seadustik (RT I 2007, 1,2)
2. Väärteomenetluse seadustik (RT I 2007, 13, 69)
3. Karistusseadustik (RT I 2007, 13, 69)
4. Kriminālprocesa likums (Publicēts: "Latvijas Vēstnesis" 207 (3575) 29.12.2006)
5. Riigikohtu lahend nr 3-1-1-9-97 (RT III 1997, 7, 72)
6. Riigikohtu lahend nr 3-1-1-74-97 (RT III 1997, 26, 266)
7. Riigikohtu lahend nr 3-1-1-62-99 (RT III 1999, 11,32)
8. 11. Riigikohtu lahend nr 3-1-1-25-02 (RT III 2002, 12, 128)
9. Riigikohtu lahend nr 3-1-1-107-03 (RT III 2003, 32, 327)
10. Riigikohtu lahend nr 3-1-1-65-04 (RT III 2004, 21, 240)
11. Riigikohtu lahend nr 3-1-1-157-05 (RT III 2006, 11, 101)
12. Kergandberg E, Sillaots M. 2006 Kriminaalmenetlus. Kirjastus "Juura".
13. Koolmeister I, Kangur A, Lind S, Pajula E, Ploom T, Sirk I. 2007
Väärteomenetluse seadustik kommenteeritud väljaanne. Kirjastus "Juura".
14. Sootak J, Pikamäe P. 2002 Karistusseadustik kommenteeritud väljaanne.
Kirjastus "Juura".
15. Väärteoasjade kokkuvõtted
16. <http://www.neti.ee/cgi-bin/teema/ARI/Tolketeenused/> 03.04.2007
17. Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liidu kodulehekülg <http://www.ettl.ee/> 03.04.2007
18. AS Dialoog kodulehekülg www.dialoog.ee 03.04.2007
19. Eestis pakutavad tõlketeenused www.neti.ee/cgi-bin/teema/ARI/Tolketeenused
02.04.2007
20. Eesti viipekeelee seisundikirjeldus (V. Laiapea jt) Tallinn 2002
21. <http://209.85.129.104/search?q=cache:wVXPbIPDfVQJ:vana.hm.ee/uus/hm/client/download.php%3Fid%3D1332+viipekeeled&hl=et&ct=clnk&cd=2&gl=ee>
22.02.2007